

Tall som forteller

Statistikk og informasjon om det norske samfunnet omgir oss på alle kanter. Men hva tallene forteller er ikke alltid like klart. Tallene må sammenliknes, og forskjeller, sammenhenger og tendenser må beskrives og tolkes.

Dette er Norge presenterer statistikk fra en rekke områder og prøver å gi et overblikk over det norske samfunnet og utviklingen de siste årene.

Statistisk sentralbyrå, juli 2017

Christine Meyer
Administrerende direktør

Foto: Colourbox

Befolkning:	Innvandring og aldring	2
Fruktbarhet:	Slekters gang	4
Familier og husholdninger:	Singel eller samboer	6
Helse:	Liv og død	8
Utdanning:	Lisa går til skolen	10
Arbeid og lønn:	Hele folket i arbeid?	12
Inntekt og formue:	Fattig og rik	14
Forbruk:	Mer enn til salt i maten	16
Bolig:	I hus og hytte	18
Omsorg og sosial trygghet:	Fra vugge til grav	20
Kultur:	Sal og scene	22
Media:	Fra papir til skjerm	24
Transport og reiser:	På fire hjul	26
Kriminalitet:	Lovens arm	28
Valg:	Valgets kval	30
Økonomi:	Vekst og velstand	32
Næringsstruktur:	Endringer og nyskaping	34
Primærnæringene:	Fra landbruk til havbruk	36
Sekundærnæringene:	Fra industri til olje	38
Tertiærnæringene:	Til tjeneste!	40
Natur, energi og miljø:	I strie strømmer	42

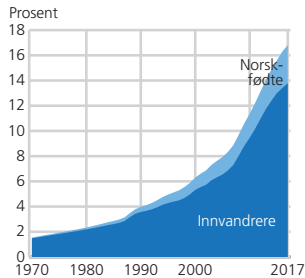
Innvandring og aldring

Folkemengde 1. januar

	Folkemengde	Årlig vekst. Prosent
1950	3 250 000	
1960	3 568 000	0,94
1970	3 863 000	0,80
1980	4 079 000	0,55
1990	4 233 000	0,37
2000	4 478 000	0,56
2010	4 858 000	0,82
2017	5 258 000	1,14
<i>Framskrevet</i>		
2020	5 435 000	0,9
2030	5 916 000	0,8
2040	6 331 000	0,6
2050	6 691 000	0,5

Kilde: www.ssb.no/folkemengde og www.ssb.no/folkfram

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, som andel av den totale befolkningen

Kilde: www.ssb.no/innvbf

De 10 største gruppene innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, 2017

Land	Antall
Polen	108 255
Litauen	42 491
Somalia	41 463
Sverige	39 266
Pakistan	36 700
Irak	32 304
Tyskland	27 593
Eritrea	23 618
Filippinene	22 892
Vietnam	22 658

Kilde: www.ssb.no/innvbf

Innvandring gir høyere befolkningsvekst

Norges befolkning passerte 5 millioner i 2012, en økning på over 1,7 millioner siden 1950. De første årene etter krigen var den årlige befolkningsveksten om lag 1 prosent, hovedsakelig et resultat av høye fødselstall. Veksten sank til en tredjedels prosent på 1980-tallet, men har siden økt kraftig. I dag er nettoinnvandringen viktigere for befolkningsveksten enn fødselsoverskuddet.

De neste årene

Hva vi ser i krystallkula, vil selvfølgelig avhenge av hvilke forutsetninger vi legger til grunn. Et prognosealternativ med middels fruktbarhet, levealder og nettoinnvandring gir fortsatt vekst også de neste 40 årene. Folketallet vil passere 6 millioner i 2031, og i 2050 blir innbyggertallet 6,7 millioner, mens befolkningsveksten synker til en halv prosent.

En betydelig del av veksten framover vil trolig skyldes nettoinnvandring. Blir denne lav, vil Norges folketall bli vel 6 millioner rundt 2050, mens høyere innvandring kan bringe folketallet opp i godt over 7 millioner.

Fra fjern og nær

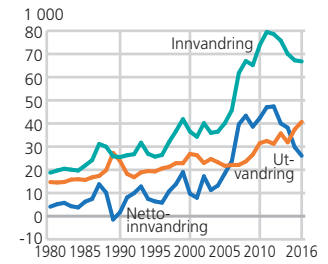
Ved inngangen til 2017 var det 884 000 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge, som utgjorde 17 prosent av hele befolkningen. 725 000 av disse var innvandrere som var født i utlandet, mens 159 000 var norskfødte med innvandrerforeldre.

I Oslo er hver tredje innbygger enten selv innvandrer eller født i Norge med innvandrerforeldre, og en fjerdedel av alle innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge bor i Oslo. Inkluderes Akershus, bor nesten 40 prosent i området.

Arbeid ikke lenger viktigste innvandringsgrunn

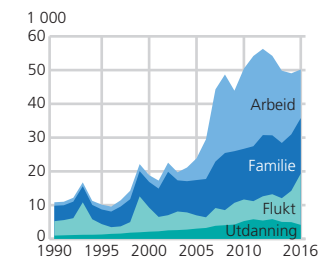
Familiegjenforening og flukt var lenge de vanligste innvandringsgrunnene. Så økte antallet arbeidsinnvandrere fra 2004 og utgjorde i flere år den største innvandrergruppen. I 2016 ble imidlertid igjen familiegjenforening og flukt viktigst, som en direkte konsekvens av flyktningstrømmen til Europa høsten 2015. Den største flyktninggruppen var syrere, som utgjorde hele 63 prosent av de i alt 15 200 innvandringene grunnet flukt. Familieinnvandring har holdt seg stabilt på rundt 16 500 de siste årene og var den største innvandringsgruppen i 2016. Arbeidsinnvandringen har vist en jevn nedgang fra 2011, med polakker som den største gruppen med 4 100 nye arbeidsinnvandrere i 2016.

Innvandring, utvandring og nettoinnvandring

Kilde: www.ssb.no/flytting

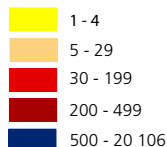
Innvandringer etter innvandringsgrunn

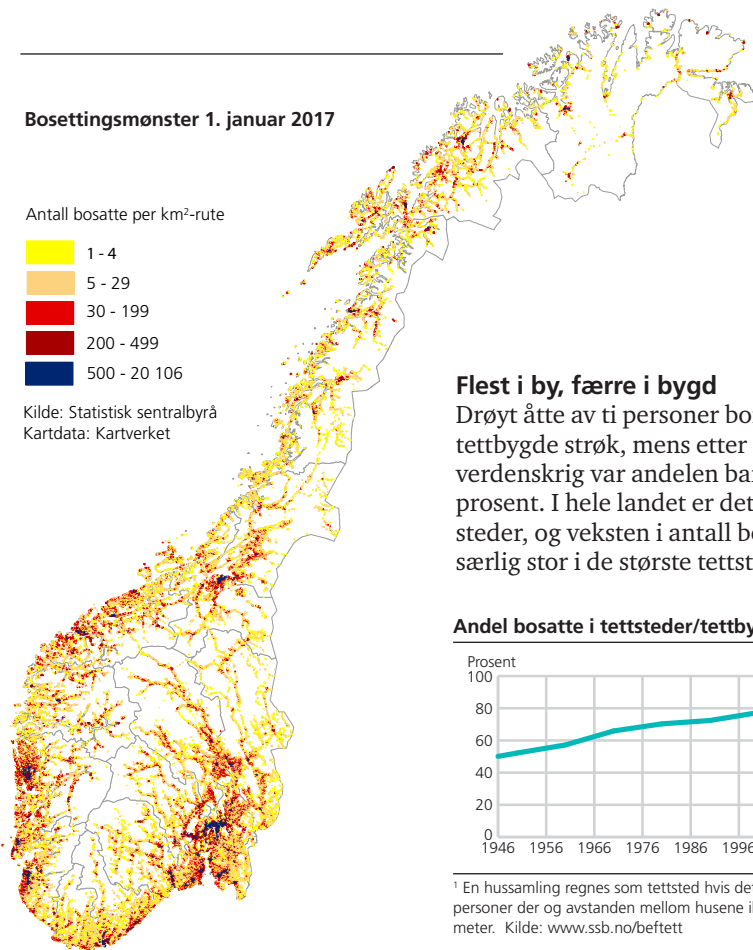
Kilde: www.ssb.no/innvgrunn

Bosettingsmønster 1. januar 2017

Antall bosatte per km²-rute

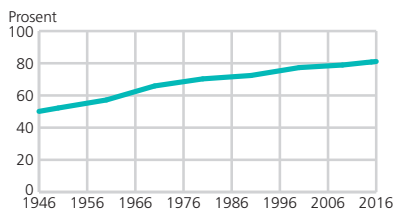
Kilde: Statistisk sentralbyrå
Kartdata: Kartverket

Flest i by, færre i bygd

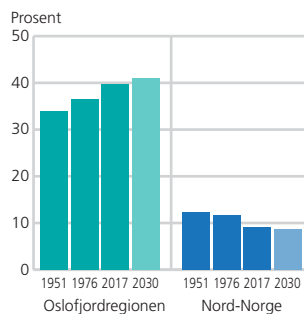
Drøyt åtte av ti personer bor nå i tettbygde strøk, mens etter andre verdenskrig var andelen bare 50 prosent. I hele landet er det 990 tettsteder, og veksten i antall bosatte er særlig stor i de største tettstedene.

Andel bosatte i tettsteder/tettbygde strøk¹

¹ En hussamling regnes som tettsted hvis det bor minst 200 personer der og avstanden mellom husene ikke overstiger 50 meter. Kilde: www.ssb.no/befteft

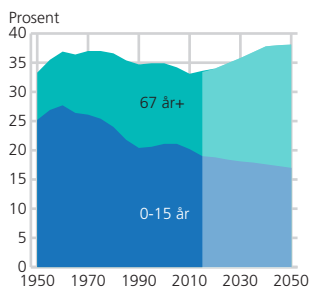
Andel bosatte i Oslofjord-regionen¹ og Nord-Norge. 1951-2017 og framskrevet 2030

¹ Østfold, Akershus, Oslo, Buskerud og Vestfold.

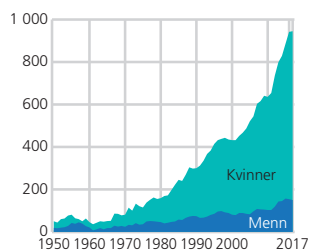
Kilde: www.ssb.no/folkemengde og www.ssb.no/folkfram

Andel barn og unge og eldre i befolkningen

Kilde: www.ssb.no/folkemengde og www.ssb.no/folkfram

Antall menn og kvinner 100 år og over

Kilde: www.ssb.no/folkemengde

Eldrebølge på vei

Vi har nå lenge hørt snakk om eldrebølgen, og i en viss forstand kan vi si at den allerede er her. Mens det i 1950 bare var vel 8 prosent som var 67 år og over, er dagens andel nesten 15. I årene framover, når de store etterkrigskullene blir pensjonister, vil denne andelen øke ytterligere, til nesten 18 prosent i 2030 og 21 prosent i 2050. Aldringen forventes å bli mye sterkere i distriktene enn i byene. Andelen barn og unge under 15 år vil fortsatt synke, til om lag 17 prosent i 2050.

Eldrebølgen skyldes bare delvis det faktum at vi blir eldre (flere på toppen av befolkningspyramiden). Vel så viktig er de lave fødselstallene, som betyr at det blir færre i bunnen. Og når eldrebølgen ennå ikke helt har nådd oss, skyldes det både at fruktbarheten i Norge fortsatt er relativt høy og at innvandrerne er unge.

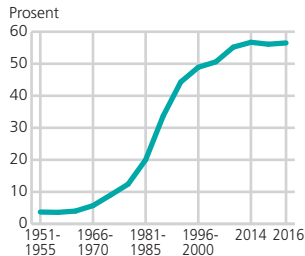
Slekters gang

Samlet fruktbarhetstall i utvalgte land. 2015

Frankrike	1,96
Irland	1,92
Sverige	1,85
Island	1,80
Storbritannia	1,80
Norge	1,72
Danmark	1,71
Nederland	1,66
Finland	1,65
Tyskland	1,50
Østerrike	1,49
Italia	1,35
Spania	1,33
Hellas	1,33
Portugal	1,31

Kilde: Eurostat.

Andel barn født utenfor ekteskap. Årsgjennomsnitt

Kilde: www.ssb.no/fodte

Andel barn født utenfor ekteskap i utvalgte land. 2015

Land	Prosent
Island	69,9
Norge	55,9
Sverige	54,7
Danmark	53,8
Portugal	50,7
Nederland	49,8
Spania	44,5
Finland	44,3
Tyskland	35,0
Italia	30,0
Polen	24,6
Sveits	22,9
Hellas	8,8
Tyrkia	2,8

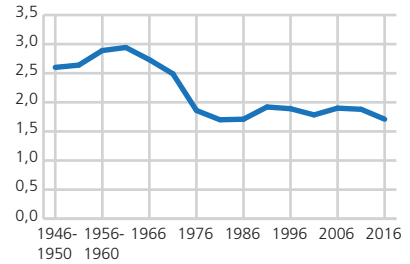
Kilde: Eurostat og Hogstofa Islands.

Lav fruktbarhet ...

Etterkrigstidens babyboom varte til midten av 1960-tallet og ble avløst av en nedgang som nådde bunnen på begynnelsen av 1980-tallet. Deretter økte fruktbarheten igjen noe, men har hatt en nedadgående tendens de siste årene.

Ser vi bort fra inn- og utvandring, må det samlede fruktbarhetstallet i et land være ca. 2,1 for at folketallet ikke skal synke på lengre sikt. I Norge har vi ligget under dette nivået siden midten av 1970-tallet.

Samlet fruktbarhetstall¹

¹ Gjennomsnittlig antall levendefødte barn per kvinne i løpet av livet, hvis fruktbarhetsmønsteret i perioden gjelder i hele kvinnens fødedyktige periode og dødsfall ikke forekommer.

Kilde: www.ssb.no/fodte

... men ganske høy sammenliknet med andre land

De siste tiårs fruktbarhetsfall er et generelt fenomen i Europa, og Norge er faktisk et av de landene som har hatt den høyeste fruktbarheten de siste årene. For eksempel er det gjennomsnittlige fruktbarhetstallet i EU-landene nå 1,6, med Spania, Hellas og Portugal nede på 1,3. Høyest fruktbarhet var det i 2015 i Frankrike og Irland, hvor bare Frankrike har ligget stabilt på rundt 2 de siste årene.

Nesten seks av ti utenfor ekteskap

57 prosent av alle barn fødes nå utenfor ekteskap, sammenliknet med bare vel 3 prosent på 1950-tallet. Den største økningen fant sted på 1970- og 1980-tallet, og økningen har nå avtatt.

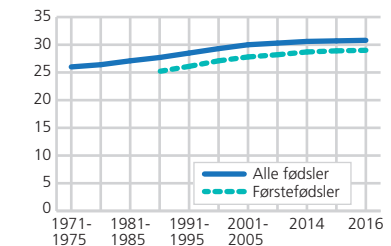
Det store flertallet av dem som fødes utenfor ekteskap, har imidlertid samboende foreldre, bare 13 prosent ble født av enslige mødre i 2016. Av de førstefødte ble imidlertid 51 og 17 prosent født av samboende eller enslige mødre. Når barn nummer to kommer, er foreldrene oftere gift.

Flest i nord

Høyest andel fødsler utenfor ekteskap finner vi i de fire nordligste fylkene samt Oppland og Hedmark, lavest i Vest-Agder og Rogaland.

Også i Europa finner vi et tilnærmet nord-sør-mønster: Island topper listen, fulgt av Norge og Sverige. I mange sør- og østeuropeiske land er dette fortsatt et relativt sjeldent fenomen.

Mors gjennomsnittlige fødealder. Alle fødsler og førstefødsler

Kilde: www.ssb.no/fodte

Eldre mødre

Med økende utdanning og yrkesaktivitet blir mødrene stadig eldre, og siden begynnelsen av 1970-tallet har gjennomsnittlig fødealder økt med nesten fem år, til 30,8. Gjennomsnittsalder ved første fødsel er 29 år.

Særlig synlig er denne tendensen blant de yngste. Omkring 1970 utgjorde tenåringsfødsler 10 prosent av alle fødsler, i dag er andelen 1 prosent. Det er nå nesten fire ganger så mange fødsler blant kvinner som er 40 år og eldre.

Flere flerfødsler

Andelen flerfødsler (hovedsakelig tvillingfødsler) lå lenge på om lag 1 prosent. Fra slutten av 1980-tallet begynte andelen å øke og nådde nesten 2 prosent i 2002. Senere har andelen sunket litt. Økningen antas å ha sammenheng med økningen i mødrenes fødealder og den økte utbredelsen av assistert befruktning.

Nedgang i aborttallene

Aborttallene økte kraftig på begynnelsen av 1970-tallet. Etter innføringen av lov om selvbestemt abort i 1978 har tallene ligget mellom 14 000 og 16 000, mens det har vært en jevn nedgang fra 2008. I 2016 ble det utført litt over 13 000 aborter, det er det laveste tallet siden abortloven ble innført. Som andel av alle levendefødte utgjør dette 22 prosent.

Det har særlig vært en vedvarende nedgang i aborttallene for kvinner under 25 år, og nå er det kvinner i alderen 25–29 år som har den høyeste abortraten.

Færre adopsjoner

Det årlige antallet adopsjoner lå lenge mellom 800 og 1 000. De siste årene har det imidlertid vært en markert nedgang. Dette har sammenheng med at det nå er færre utenlandsadopsjoner. Andelen adopsjoner fra utlandet økte kraftig fram til 2005, men har deretter avtatt. Dette skyldes blant annet at færre barn i verden frigis for adopsjon til utlandet. I 2016 var Colombia det største «leverandør»-landet, fulgt av Sør-Korea.

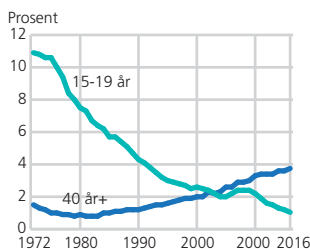
Av de adopterte norske barna er flertallet stebarnsadoptsjoner, men også fosterbarn utgjør en stor gruppe.

Hva skal så barnet hete?

Bare 55 prosent av barna døpes nå i kirken. Men alle barn får et navn, enten de fødes i eller utenfor ekteskap, om de er tvillinger eller adopterte. I 2016 var Nora og William på navnetoppen.

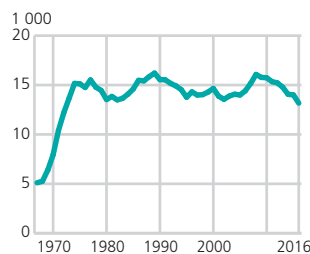
Navnemoter går i bølger, og mange av dagens navn var svært populære for vel 100 år siden. Og mange av navnene er «internasjonale», det vil si navn vi også finner igjen på navnetoppen i andre land. Dermed forsvinner også «norske» navn med æ, ø og å. En tredje tendens er at kjært barn ikke lenger har mange navn; doble fornavn og bindestreksnavn (som Else Marie og Ole-Petter) er på retur.

Andel fødsler av kvinner 15-19 og 40 år+

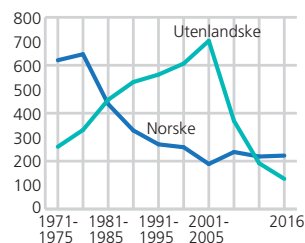
Kilde: www.ssb.no/fodte

Antall aborter

Kilde: Folkehelseinstituttet.

Antall adopterte barn, norske og utenlandske

Kilde: www.ssb.no/adopsjon

Mest populære fornavn. 2016

	Guttenavn	Jentenavn
1	William	Nora/Norah/Noora
2	Oskar/Oscar	Emma
3	Lucas/Lukas	Sara/Sarah/Zara
4	Mathias/Matias	Sofie/Sophie
5	Filip/Fillip/Philip/Phillip	Sofia/Sophia
6	Oliver	Maja/Maia/Maya
7	Jakob/Jacob	Olivia
8	Emil	Ella
9	Noah/Noa	Ingrid/Ingerid/Ingri
10	Aksel/Axel	Emilie

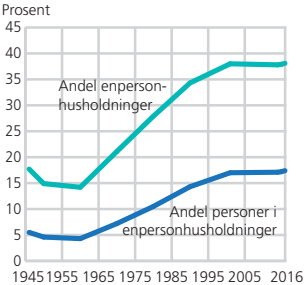
Singel eller samboer

Antall husholdninger og personer per husholdning

	Antall husholdninger	Personer per husholdning
1946	855 607	3,4
1950	959 310	3,3
1960	1 077 168	3,3
1970	1 296 734	2,9
1980	1 523 508	2,7
1990	1 759 363	2,4
2001	1 961 548	2,3
2010	2 170 893	2,2
2014	2 286 455	2,2
2015	2 316 647	2,2
2016	2 348 797	2,2

Kilde: www.ssb.no/familie

Andel enpersonhusholdninger og personer i enpersonhusholdninger (privathusholdninger)

Kilde: www.ssb.no/familie

Giftede par og samboerpar med og uten hjemmeboende barn. Prosent

	1990	2016
Par i alt	100	100
Giftede par i alt	89,5	71,6
Uten barn	48,0	43,6
Med barn	41,5	28,0
Samboerpar i alt	10,5	28,4
Uten barn	5,3	14,1
Med barn	5,1	14,2

Kilde: www.ssb.no/familie

Flere bor alene ...

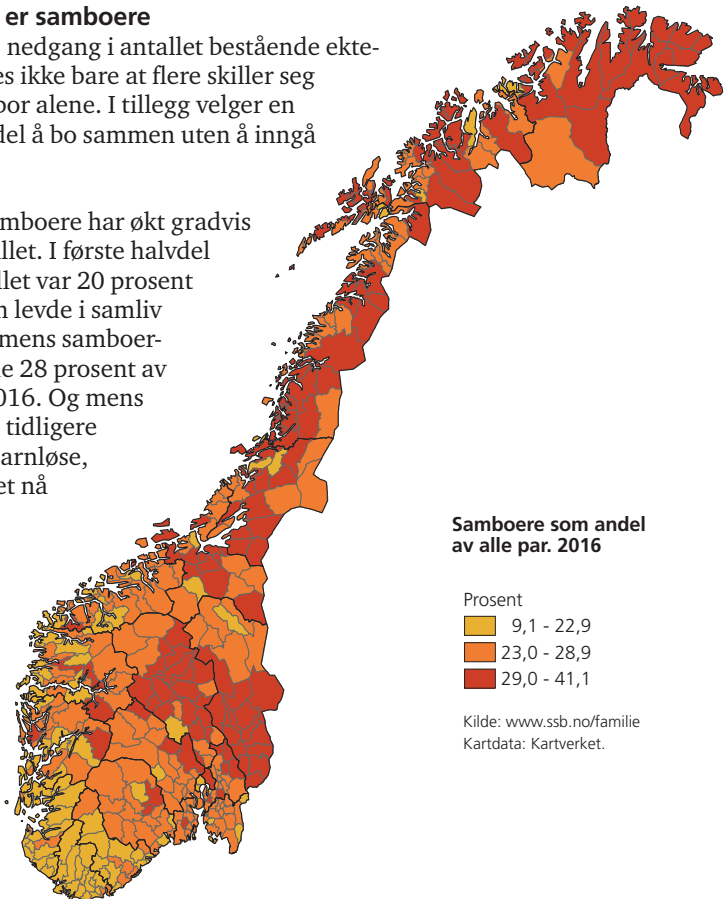
Perioden etter andre verdenskrig var kjernefamiliens storhetsperiode. Giftermåls hyppigheten var høy, og andelen enpersonhusholdninger sank svakt. Fra begynnelsen av 1970-tallet sank så ekteskaphyppigheten, samtidig som antall skilsmisser økte. Til sammen har dette ført til mer enn en dobling av andelen enpersonhusholdninger. Av husholdningene består nå 38 prosent av aleneboende, og disse utgjør drøyt 17 prosent av alle personer i privat-husholdninger.

Det er, i befolkningen som helhet, ingen vesentlig forskjell på andelen menn og kvinner som bor alene. Men mens de enslige kvinnene er i flertall i den eldre delen av befolkningen, er mennene i flertall blant de yngre. Enpersonhusholdninger er særlig vanlig i bykjernene i de store byene og i spredtbygde strøk.

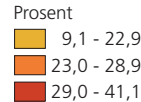
... og flere er samboere

De siste års nedgang i antallet bestående ekteskap skyldes ikke bare at flere skiller seg og at flere bor alene. I tillegg velger en økende andel å bo sammen uten å inngå ekteskap.

Andelen samboere har økt gradvis fra 1980-tallet. I første halvdel av 1990-tallet var 20 prosent av dem som levde i samliv samboere, mens samboerpar utgjorde 28 prosent av alle par i 2016. Og mens samboerne tidligere oftest var barnløse, har flertallet nå barn.

Samboere som andel av alle par. 2016

Kilde: www.ssb.no/familie
Kartdata: Kartverket

Blant de unge (under 30 år) er det mer vanlig å være samboende enn gift. Oslo, Hedmark og Oppland samt fylkene fra Trøndelag og nordover har den høyeste andelen samboere, hvorav Sør-Trøndelag og Oslo ligger på topp. Lavest er andelen i Agder-fylkene og Rogaland.

Ett av tre ekteskap borgerlig

Etter at antallet ekteskapsinngåelser nådde et lavmål på begynnelsen av 1990-tallet, økte så antallet igjen fram til 2008, og deretter har antallet gradvis gått noe ned.

Andelen borgerlige vielser økte kraftig på 1970-tallet og nådde et toppunkt på midten av 1980-tallet, da 38 prosent var borgerlige. Senere sank andelen noe, for så å stige igjen, og andelen borgerlige vielser utgjør nå en over en tredjedel av alle vielser.

Når så mange ekteskap nå inngås borgerlig, må dette blant annet antas å ha sammenheng med at om lag 20 prosent av dem som gifter seg, inngår ekteskap nr. 2, 3 osv. En annen trend er å gifte seg i utlandet. 20 prosent av alle ekteskapene inngås i utlandet, og av disse er også det store flertallet borgerlige.

Flere lesbiske enn homofile gifter seg

I 1993 ble også partnerskap som samlivsform en del av statistikken, og det er siden den gang registrert nesten 5 000 inngåtte partnerskap eller ekteskap mellom personer av samme kjønn.

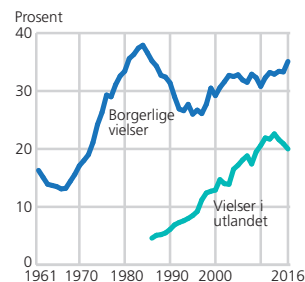
De første årene var det en klar overvekt av mannlige partnere. Men de siste ti årene har flere kvinner enn menn inngått partnerskap eller giftet seg med en av samme kjønn.

Skilsmisser

Fram til begynnelsen av 1990-tallet ble det stadig flere skilsmisser. Da stabiliserte det seg på om lag 10 000 per år. Etter 2012 har derimot noen færre skilt seg. Dette innebærer at vel 37 prosent av inngåtte ekteskap kan bli oppløst ved skilsmisse.

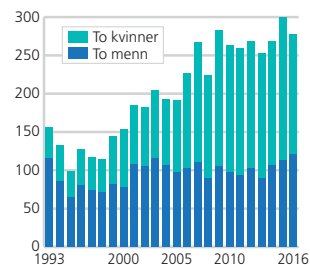
Vi vet imidlertid ikke hvor mange samboerskap som oppløses. Og med en stor og økende andel samboerpar blir etter hvert skilsmissetallene mindre interessante som en indikator på samlivsbrudd.

Andel borgerlige vielser og vielser i utlandet

Kilde: www.ssb.no/ekteskap

Antall inngåtte partnerskap/ekteskap¹

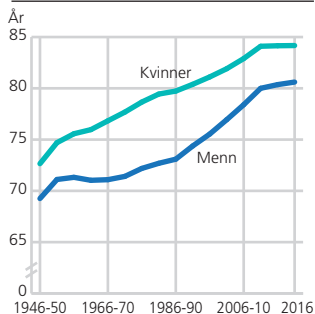

¹ F.o.m. 2009.

Kilde: www.ssb.no/ekteskap

Liv og død

Forventet levealder ved fødselen

Kilde: www.ssb.no/dode

Forventet gjestående levetid ved ulike aldre. 2016

	Kvinner	Menn
0 år	84,2	80,6
10 år	74,4	70,8
20 år	64,5	61,0
30 år	54,6	51,3
40 år	44,8	41,7
50 år	35,2	32,2
60 år	26,0	23,2
70 år	17,4	15,2
80 år	9,9	8,4

Kilde: www.ssb.no/dode

Forventet levealder ved fødselen i utvalgte land. 2015

	Kvinner	Menn
Japan (2014)	86,8	80,5
Spania	85,8	80,1
Frankrike	85,5	79,2
Italia	84,9	80,3
Finland	84,4	78,7
Portugal	84,3	78,1
Norge	84,2	80,5
Sverige	84,1	80,4
Island	83,8	81,2
Hellas	83,7	78,5
Østerrike	83,7	78,8
Belgia	83,4	78,7
Irland	83,4	79,6
Nederland	83,2	79,9
Tyskland	83,1	78,3
Danmark	82,7	78,8

Kilde: Eurostat og OECD.

Et langt liv

Forventet levealder er en mye brukt indikator på befolkningens helsetilstand. En nyfødt gutt kan i dag forvente å bli 80,6 år, en jente 84,2. Dette er en markant økning siden perioden 1946–1950 da tallene var henholdsvis 69,3 og 72,7 år.

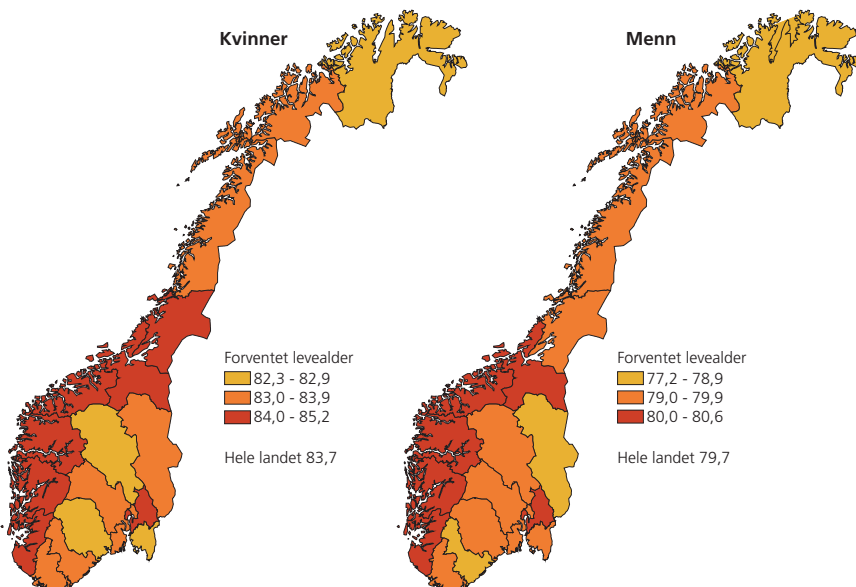
På 1950- og 1960-tallet var forskjellen i levealder mellom menn og kvinner økende, hovedsakelig fordi hjerte- og kardødeligheten blant menn økte. De siste årene er denne forskjellen blitt mindre.

Levealder varierer med geografi

Norske kvinner har i noen historiske perioder hatt den høyeste forventede levealderen i verden, men i dag kan kvinner i en rekke land regne med å leve lenger. På toppen finner vi japanske kvinner, med en forventet levealder på nesten 87 år, men også mange andre, blant annet søreuropeiske, kvinner blir nå eldre enn sine norske søstre.

På samme måte som det er store internasjonale forskjeller i levealder, er det også markerte regionale forskjeller i Norge. For eksempel kan menn i Møre og Romsdal forvente å leve i 80,6 år, mens en mann i Finnmark bare kan forvente å leve i 77,2 år.

Forventet levealder for menn og kvinner. 2011-2015

Kilde: www.ssb.no/dode
Kartdata: Kartverket.

Hva dør vi av?

Allerede like etter andre verdenskrig var hjerte- og karsykdommer den vanligste dødsårsaken, og utover på 1960- og 1970-tallet døde flere av slike sykdommer. I 1986 sto de for nesten halvparten av dødsfallene, senere har det vært en betydelig nedgang.

Kreftdødsfallene, derimot, har vært økende i nesten hele perioden og var i 2015 på 27 prosent av alle dødsfall. Dødsfall av lungesykdommer, som KOLS og astma, økte fram til 2000, men har senere flatet ut.

Når det gjelder voldsomme dødsfall, har omfanget vært relativt stabilt i etterkrigsperioden. Men mens det tidligere var drukningsulykker og ulykker i fiske og skipsfart som preget statistikken, er det i dag fallulykker, trafikkulykker og selvmord som dominerer.

Færre dagligrøykere

Siden begynnelsen av 1970-tallet har andelen dagligrøykere sunket betraktelig. Andelen menn som røyker, har sunket fra over 50 til 13 prosent. For kvinner var andelen lenge stabil i overkant av 30 prosent, men har nå sunket til 11 prosent. Ytterligere 9 prosent av befolkningen oppgir at de røyker av og til.

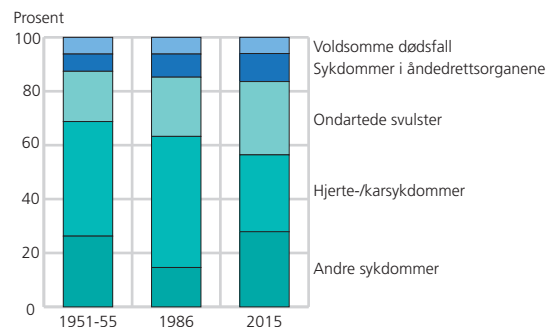
Parallelt med nedgangen i andelen menn som røyker, har det de siste årene vært en økning i andelen som snuser. 13 prosent av menn i alderen 16–74 år oppgir at de snuser daglig, og 5 prosent snuser av og til. Snus er mest utbredt blant yngre menn. Bruken øker mest blant kvinner, men det er fremdeles mennene som snuser mest.

Flere år med god helse

Både menn og kvinner har fått flere friske leveår. Siden 2005 har antall friske leveår økt mer enn forventet levealder. Vi lever dermed en større del av livet med god helse enn tidligere. Åtte av ti nordmenn oppgir å ha god helse. Dette er samme nivå som i Sverige, men høyere enn EU-snittet (28 land) som ligger på 66 prosent.

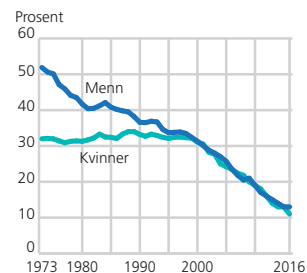
Sykefraværet har vært ganske stabilt de siste årene, men har gått litt ned for begge kjønn. Kvinner er oftere sykemeldt enn menn, mens menn skader seg mest på jobb. Av rapporterte arbeidsulykker i 2015 sto menn for om lag 57 prosent, mens 38 menn og 2 kvinner omkom på jobb.

Dødsfall etter årsak

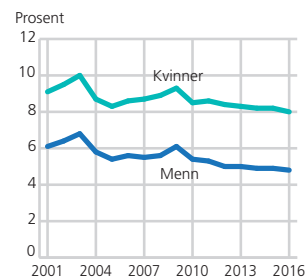
Kilde: Folkehelseinstituttet og www.ssb.no/dodsarsak

Andel dagligrøykere 16-74 år

Kilde: www.ssb.no/royk

Sykefravær

Kilde: www.ssb.no/sykefratot

Lisa går til skolen

Siden 1955 har det samlede antallet elever og studenter økt fra om lag 550 000 til nesten 1,2 millioner, og mer enn en femtedel av alle nordmenn sitter nå på skolebenken.

Grunnskole

Med overgangen fra 7-årig til 9-årig grunnskole økte elevtallet på 1960- og begynnelsen av 1970-tallet.

Deretter sank elevtallet fram til midten av 1990-tallet, for så å øke kraftig med skolestart for 6-åringene i 1997 (Reform 97). Høsten 2016 var det drøyt 629 000 grunnskoleelever.

Videregående skole

Etter en svak nedgang i elevtallet (elever og lærlinger) i videregående opplæring på 1990-tallet, har det i de siste årene vært en økning. Det var i 2016 henholdsvis 124 000 og 76 700 elever på studieforberedende utdanningsprogram og yrkesfaglige studieretninger. Det er et flertall av jenter på studieforberedende (55 prosent), mens det er flest gutter på yrkesfag (58 prosent).

Vel 90 prosent av 16–18-åringene er nå i videregående utdanning, sammenliknet med 65 prosent i 1980.

Universitet og høyskole

Den markante veksten i høyere utdanning flatet ut på slutten av 1990-tallet. Det samlede antallet studenter er 289 000 (inkl. utenlandsstudenter), og mer enn hver tredje 19–24-åring er nå i høyere utdanning.

Færre avbryter videregående

Ni av ti norske ungdommer i alderen 16–18 år er nå i videregående utdanning, som dermed kan sies å være nesten obligatorisk. Andelen som gjennomfører er økende, men nesten to av ti avbryter utdanningen før den er avsluttet, og bare sju av ti fullfører i løpet av fem år. Frafallet er størst blant elever på yrkesfaglig studieretning. Det er også klare kjønnsforskjeller: Gutter avbryter oftere enn jenter.

Lisa går til skolen – og tar doktorgrad

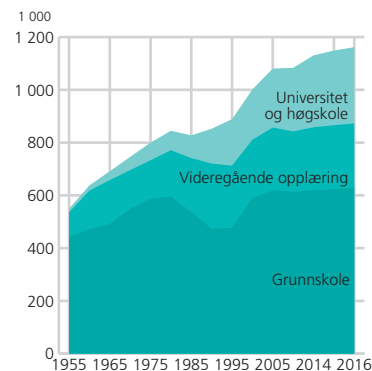
Siden midten av 1980-tallet har kvinnene vært i flertall blant studentene, og seks av ti studenter er i dag kvinner. Kvinnene utgjør nå også et flertall (61 prosent) av de uteksaminerte kandidatene ved universitet og høyskoler. På høyere nivå utgjør kvinnene 58 prosent av kandidatene, og på lavere nivå er andelen 63 prosent. Også når det gjelder doktorgrad er kvinnene nå i flertall, selv om det bare var så vidt i 2015/16: Av knapt 1 400 avlagte doktorgrader ble 50,1 prosent tatt av kvinner.

Flere kvinner enn menn har nå høyere utdanning

Nesten fire ganger så mange nordmenn har nå universitets- og høyskoleutdanning som i 1980. Og flere kvinner enn menn har høyere utdanning. Men fortsatt tar menn noe lengre høyere utdanning enn kvinner.

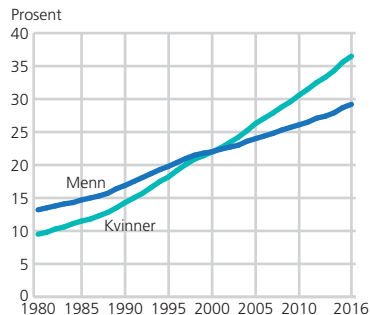
Blant dem under 60 år er det nå langt flere kvinner enn menn med høyere utdanning. Særlig stor er forskjellen i aldersgruppen 25–29 år, hvor nesten 56 prosent av kvinnene har høyere utdanning, sammenliknet med 37 prosent av mennene.

Antall elever i grunnskole og videregående opplæring og studenter ved universitet og høyskoler

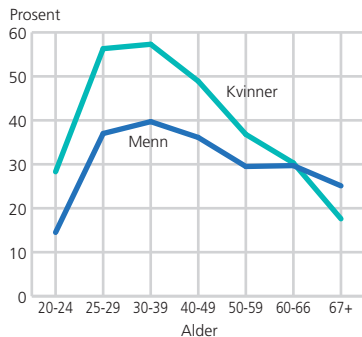
Kilde: www.ssb.no/utdanning/nokkeltall

Andel kvinner og menn med høyere utdanning

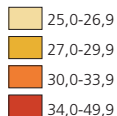
Kilde: www.ssb.no/utniv

Andel kvinner og menn i ulike aldersgrupper med høyere utdanning. 2016

Kilde: www.ssb.no/utniv

Andel av befolkningen 16 år og over med høyere utdanning. 2016. Prosent

Hele landet: 32,9

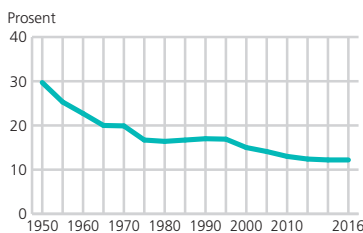
Kilde: www.ssb.no/utniv
Kartdata: Kartverket.

Nynorsk på retur

Etter en markert nedgang fra 1950 til 1976 stabiliserte andelen nynorskbrukere i grunnskolen seg på om lag 17 prosent. Men de siste årene har andelen sunket ytterligere og var i 2016 i overkant av 12 prosent.

Nesten ni av ti nynorskelever finner vi i de fire vestlandsfylkene. Sogn og Fjordane har høyest andel nynorskelever med nesten 98 prosent.

Andel grunnskoleelever med nynorsk

Kilde: www.ssb.no/utgrs

Ut i verden ...

Flere og flere unge studerer i utlandet. Siden 1960 er antallet femdoblet, og økningen var særlig stor på 1990-tallet. Deretter sank antallet noe, for så å øke igjen til 2015.

I 2016 var det 15 800 norske studenter i utlandet. Også blant utenlandsstudentene er kvinnene nå i flertall – mer enn seks av ti utenlandsstudenter er kvinner.

... og til Norge

Ikke bare norske studenter reiser utenlands. Også antallet utenlandske studenter i Norge har økt kraftig. Det er nå vel 22 000 utenlandske studenter her i landet – mer enn en tredobling siden årtusenskiftet. Flest studenter kommer fra Vest-Europa, men det kommer også mange fra Russland og Kina.

Kommuner med høyest/lavest andel høyt utdannede. 2016

	Prosentandel
Høyest	
Bærum	51,9
Oslo	49,9
Asker	48,8
Nesodden	44,9
Oppegård	43,0
Lavest	
Iveland	15,3
Røst	14,4
Værøy	14,3
Torsken	14,1
Beiarn	13,1

Kilde: www.ssb.no/utniv

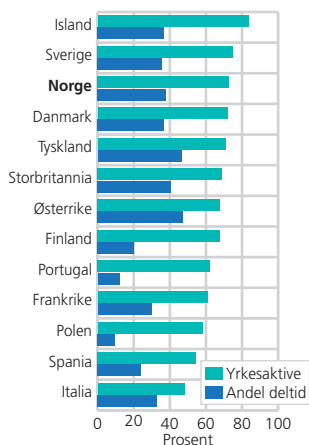
Studenter i utlandet: De viktigste studielandene. 2016

	Antall studenter
Storbritannia	4 442
Danmark	2 407
USA	1 779
Polen	1 550
Ungarn	1 024
Australia	715
Sverige	559
Slovakia	534

Kilde: www.ssb.no/utuvh

Hele folket i arbeid?

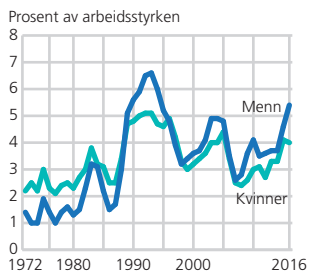
Yrkesaktive kvinner 15-64 år og andel med deltid. Utvalgte land. 2016

Kilde: Eurostat.

Arbeidsstyrken = summen av sysselsatte og arbeidsledige.

Arbeidsledige 15-74 år

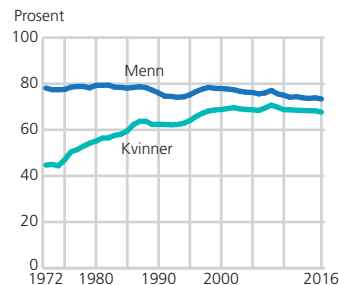
Kilde: www.ssb.no/aku

Kvinner nesten like yrkesaktive som menn ...

I 2016 var det 2,8 millioner personer i arbeidsstyrken, tilsvarende drøyt 50 prosent av befolkningen. Kvinnene utgjorde da 47 prosent av arbeidsstyrken.

Fra midten av 1970-tallet og fram til 1986 økte kvinners yrkesaktivitet markert. Under den økonomiske lavkonjunkturen fra 1987 til 1993 var kvinnes yrkesfrekvens stabil, mens den falt noe for menn. Fra 1993 og fram til tusenårsskiftet var det igjen en økning i yrkesfrekvensen. Så holdt den seg stabil for menn fram til 2008, mens økningen fortsatte for kvinner. I årene deretter har det derimot vært nedgang for både kvinner og menn, i alle aldersgrupper unntatt de eldste. Størst nedgang har det vært for dem under 25 år. Det henger sammen med at stadig flere tar høyere utdanning.

Andel personer 15-74 år i arbeidsstyrken

Kilde: www.ssb.no/aku

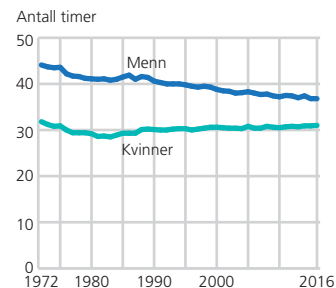
I 2016 var 68 prosent av kvinnene og 73 prosent av mennene i alderen 15-74 år i arbeidsstyrken.

... men har kortere arbeidstid

Mange kvinner jobber fortsatt deltid, selv om andelen er synkende. I 1980 jobbet 47 prosent heltid, i 2016 var andelen økt til 63 prosent. Menns heltidsandel er stabil omkring 85 prosent, og deltid er i stor grad forbeholdt skoleungdom.

Siden 1972 er menns faktiske ukentlige arbeidstid redusert med vel sju timer, fra 44 til 37. Kvinners arbeidstid sank noe fram til 1983, fordi økningen i sysselsettingen for en stor del var i form av deltidsansatte. Deretter har veksten i større grad kommet som heltidssysselsetting, og kvinners gjennomsnittlige arbeidstid har økt med om lag to timer til 31.

Ukentlig arbeidstid for sysselsatte

Kilde: www.ssb.no/aku

Menn hardest rammet av ledigheten

Fra begynnelsen av 1970-årene og fram til lavkonjunkturen i 1983-1984 var arbeidsledigheten stabil i underkant av 2 prosent av arbeidsstyrken; hele tiden om lag 1 prosentpoeng høyere for kvinner enn for menn.

Da ledigheten steg på 1980-tallet, jevnet kjønnsforskjellene seg ut, og fra 1988 til 1995 var arbeidsledigheten større for menn før forskjellene ble

mindre. Nedgangstidene i oljebransjen de siste årene har imidlertid rammet menn klart hardest, mens ledigheten for kvinner bare viser en mindre økning. I begynnelsen av 2017 var ledighetsraten 5,1 prosent for menn og 3,9 for kvinner.

Kvinner oftere i offentlig virksomhet

Om lag en tredjedel av alle sysselsatte arbeider i dag i offentlig forvaltning, hele 47 prosent av kvinnene og bare 19 prosent av mennene. Kvinnene er i stor grad ansatt i kommunene, mens mennene er mer likelig fordelt på stat og kommune.

Fortsatt manns- og kvinneyrker

Til tross for økende utdanningsnivå er både menns og kvinners yrkesvalg fortsatt nokså tradisjonelle. Typiske kvinneyrker er førskole- og grunnskolelærere, sykepleiere og renholdere. Typiske mannsyrker er håndverkere, vaktmestere, sjåfører og ingeniører.

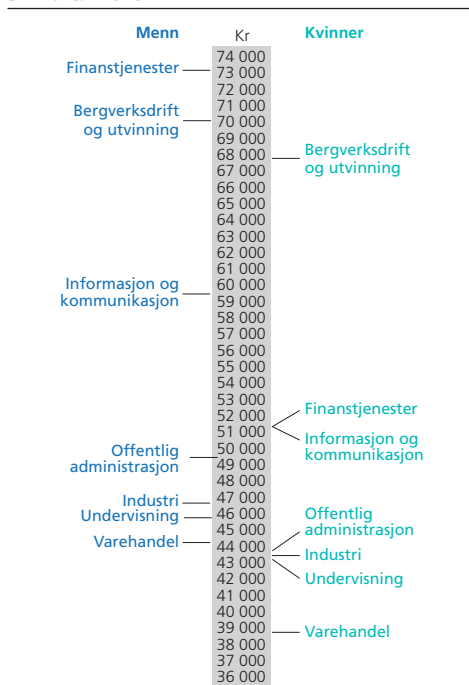
Store lønnsforskjeller

Siden 1970 har årslønnen økt fra 29 700 kroner til 529 000 i 2016. Justert for prisutviklingen har økningen vært på 120 prosent.

I gjennomsnitt var månedslønn for menn og kvinner i 2016 henholdsvis 46 200 og 39 800 kroner. Kvinnenes månedslønn utgjør altså 86 prosent av mennenes. Denne forskjellen har endret seg lite de siste årene. Men i et noe lengre perspektiv er forskjellen blitt mindre, omkring 1960 var kvinners lønn bare 60 prosent av menns.

Men dette forholdet varierer mellom ulike næringer. For ansatte i finanstjenester utgjør kvinners lønn bare 70 prosent av menns, mens forholdstallet i undervisning er 94 prosent.

Månedslønn i utvalgte næringer. Heltidsansatte¹. 3. kvartal 2016

¹ Ansatte med stillingsprosent større eller lik 100.

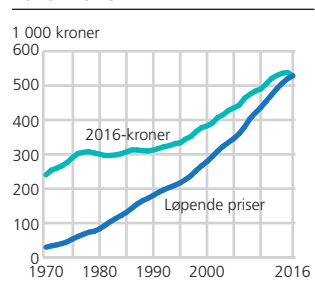
Kilde: www.ssb.no/lonnansatt

Andel sysselsatte kvinner i utvalgte yrker. 2016

Kilde: www.ssb.no/aku

Årslønn. Løpende priser og 2016-kroner

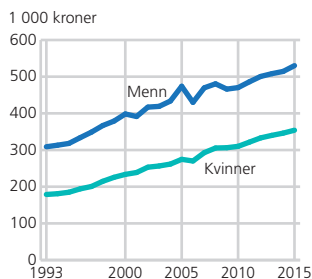
Kilde: www.ssb.no/nr

Fattig og rik

Medianinntekt

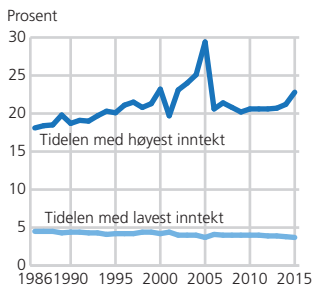
Den inntekten som deler befolkningen i to. Det vil altså være like mange med inntekt høyere enn medianen, som det er med inntekt lavere enn medianen.

Gjennomsnittlig bruttoinntekt, 2015-kroner

Kilde: www.ssb.no/selvangivelse

Andelen av samlet inntekt etter skatt per forbruksenhet som tilfaller personer med høyest/lavest inntekt¹

¹ Personer i studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: www.ssb.no/ifhus

Eldre par sterkest vekst

Siden 1990 har husholdningenes inntekter etter skatt hatt en realvekst på 69 prosent, og medianinntekten var i 2015 på 491 100 kroner. Den største inntektsveksten finner vi hos eldre par, men også aleneboende eldre har doblet inntekten. Lavest inntektsøkning har det vært blant yngre aleneboende, par under 45 år og enslige foreldre.

Medianinntekt etter skatt¹ for ulike husholdningstyper. Kroner

	1990	2000	2005	2010	2015	Prosentvis endring 1990-2015
Alle husholdninger	290 700	333 000	395 600	446 100	491 100	69
Aleneboende under 45 år	194 600	229 400	241 800	261 200	280 200	44
Aleneboende 45-64 år	185 200	226 000	254 400	287 000	315 400	70
Aleneboende 65 år+	122 400	152 300	182 900	221 800	253 700	107
Par u/barn, eldste under 45 år	376 100	465 700	511 500	564 800	577 400	54
Par u/barn, eldste 45-64 år	388 000	473 400	549 400	629 500	726 500	87
Par u/barn, eldste 65 år+	240 300	307 300	375 700	462 700	546 000	127
Par m/barn, yngste barn 0-6 år	424 500	534 800	600 800	682 300	735 800	73
Par m/barn, yngste barn 7-17 år	466 400	587 700	666 400	766 400	851 600	83
Par m/voksne barn, yngste barn 18 år+	512 100	652 200	729 000	838 300	947 700	85
Enslig mor/far m/voksne barn, 18 år+	244 200	303 600	340 500	378 000	397 500	63
Enslig mor/far m/voksne barn, 18 år+	325 300	398 300	422 700	479 500	522 300	61

¹ Faste 2015-kroner. Studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: www.ssb.no/ifhus

Kvinnerns inntekt to tredjedeler av menns

I 2015 var gjennomsnittlig bruttoinntekt for alle voksne personer 442 300 kroner, og gjennomsnittlig utlignet skatt var 25 prosent. Mens heltidssyssel-satte kvinners gjennomsnittlige månedslønn er 86 prosent av menns, utgjør kvinners årlige bruttoinntekt bare 67 prosent av menns inntekt. I 1984 var det tilsvarende forholdstallet 47 prosent.

Når inntektsforskjellene mellom menn og kvinner er langt større enn lønns-forskjellene, skyldes dette at færre kvinner er yrkesaktive og at de oftere arbeider deltid. Menn mottar også en forholdsvis større andel av kapitalinn-tekten. I tillegg kommer at et stort flertall av minstepensjonistene er kvinner.

Litt større inntektsforskjeller

Inntektsandelen til tidelen personer med lavest husholdningsinntekt har sunket litt siden 1986. Samtidig har tidelen med høyest inntekt økt sin andel, fra 18 til 23 prosent. Varslede endringer i regler for beskatning av aksje-utbytte fører ofte til at det betales ut mye utbytte i årene før slike skatte-enderinger trer i kraft. Dette skjedde for eksempel i både 2004 og 2005, og igjen i 2015. Dermed økte ulikheten markant i disse årene. Men selv om en ser bort fra slike skattetilpasninger, viser statistikken at inntektsforskjellene har økt hvert år siden 2009.

Økt konsentrasjon av formuer

Husholdningenes boligformue utgjør to tredjedeler av bruttoformuen, som i 2015 var på 3,6 millioner kroner i gjennomsnitt. Nettoformuen, der gjeld er trukket fra, var på 2,4 millioner. Mer enn halvparten av husholdningene hadde i 2015 en nettoformue på over 1 million kroner. Dette dekker imidlertid over store ulikheter, og fordelingen er svært skjev. Tidelen av husholdningene med størst formue disponerte i 2015 vel halvparten av all formue, med et gjennomsnitt på 11,9 millioner kroner. Konsentrasjonen av formuer har økt de senere årene, blant annet på grunn av økningen i verdier av aksjer og verdipapirfond.

Når formue er langt skjeve fordelt enn inntekt, henger dette sammen med at den er akkumulert over lengre tid (ofte over generasjoner), mens inntekt refererer til ett enkelt år.

Flere med stor gjeldsbyrde, men rentene betyr mindre

Gjennomsnittshusholdningens gjeld har økt kraftig de siste årene og var på 1,3 millioner kroner i 2015. Andelen med gjeld som er minst tre ganger større enn samlet husholdningsinntekt, er nå 17 prosent. 4 prosent har en gjeld som er større enn fem ganger inntekten.

Gjeldsøkningen har vært større enn inntektsveksten de senere årene. Men renten har vært lav, slik at boutgiftsbelastningen ikke har økt. Rundt 1990 var det gjennomsnittlig vel 70 prosent av husholdningene som hadde renteutgifter som utgjorde 15 prosent eller mindre av inntekten. Senere er andelen – på grunn av lavere rentenivå – steget, og er nå på vel 90 prosent. Under høykonjunktoren 2006–2008 økte rentene og andelen med høy rentebelastning kortvarig. Etter finanskrisen gikk begge deler ned.

Sammenliknet med andre land er gjeldsbelastningen høy i Norge. Andelen husholdninger med gjeld større enn tre ganger husholdningsinntekten var for eksempel rundt 2010 nesten tre ganger høyere i Norge enn i andre OECD-land.

9 prosent med vedvarende lavinntekt

Andelen personer med lav inntekt avhenger i stor grad av hvordan dette defineres. Med EUs definisjon, som hyppigst benyttes, hadde 13 prosent av befolkningen en inntekt under den årlige lavinntektsgrensen i 2015. Lavinntekt er ifølge denne definisjonen en husholdningsinntekt per forbruksenhet lavere enn 60 prosent av medianinntekten i befolkningen. Om vi utelater studenter fra beregningen, blir andelen med lav inntekt 11 prosent.

Om vi beregner andelen personer som har lav inntekt over en treårsperiode, blir andelen noe lavere. I perioden 2013–2015 hadde 9 prosent vedvarende lavinntekt med EUs definisjon, og andelen har økt hvert år siden 2011.

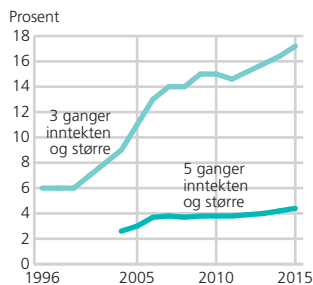
Formuessammensetning for husholdningene. Kroner

	2010	2012	2015
Realkapital ¹	1 952 300	2 279 700	2 613 600
Bruttofinanskapital i alt	763 600	804 700	1 026 300
Bankinnskudd	335 000	380 300	453 800
Annen finanskapital	428 600	424 400	572 500
Bruttoformue	2 715 900	3 084 400	3 639 900
Gjeld	991 600	1 106 700	1 288 300
Nettoformue	1 724 400	1 977 700	2 351 500

¹ Inkludert beregnet markedsverdi av bolig(er).

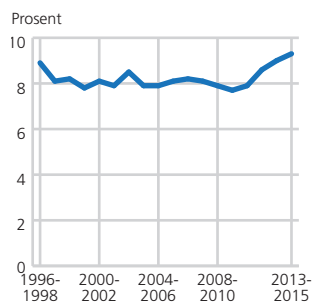
Kilde: www.ssb.no/lfhus

Andel husholdninger med gjeld 3 ganger inntekten og større og 5 ganger inntekten og større

Kilde: www.ssb.no/lfhus

Andel personer med vedvarende lavinntekt¹

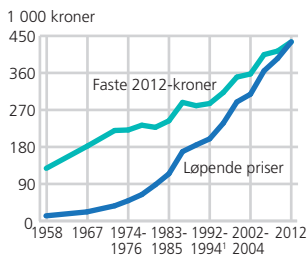

¹ Studenter utelatt.

Kilde: www.ssb.no/lfhus

Mer enn til salt i maten

Forbruksutgift per husholdning. Løpende og faste priser

Kilde: www.ssb.no/fbu

Forbruksundersøkelsen fra 2012 er den hittil siste som er utgitt av SSB. Grunnet utvikling av ny metode vil neste undersøkelse gjennomføres i 2022.

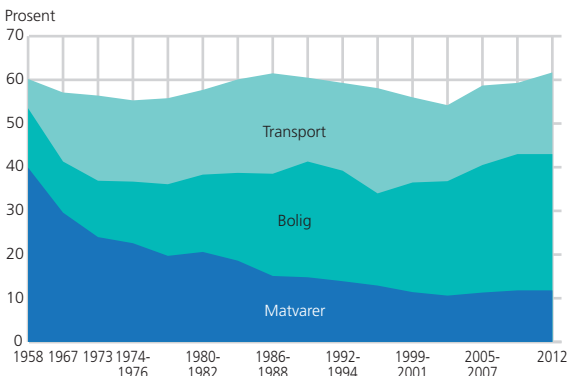
Mer enn tredoblet forbruk siden 1958

I 2012 var gjennomsnittlige årlige totale forbruksutgifter per husholdning 435 500 kroner. I 1958 var det tilsvarende beløpet 11 088 kroner, som omregnet til 2012-kroner tilsvarer om lag 129 000. Om man også tar hensyn til at husholdningene i denne perioden er blitt mindre, er det reelle forbruket nærmere firedoblet.

Mindre til mat ...

Det er to hovedtendenser som har preget utviklingen i forbrukets sammensetning. Utgiftsandelen til mat og drikke var synkende fram til år 2000 og har deretter stabilisert seg (samtidig som vi blir mer opptatt av matvareprisene). En gjennomsnittshusholdning brukte i 2012 bare snaut 12 prosent av budsjettet til mat, sammenliknet med 40 prosent i 1958.

Andel av husholdningenes forbruksutgifter som går til matvarer, bolig og transport

Kilde: www.ssb.no/fbu

... og mer til bolig

Til gjengjeld bruker vi en stadig større andel av budsjettet til bolig – 31 prosent i 2012. Dette er mer enn en dobling siden 1960-tallet. Transportutgiftene (blant annet kjøp, vedlikehold og drift av bil) økte også fram til om lag 1970, men har vært ganske stabile etter det.

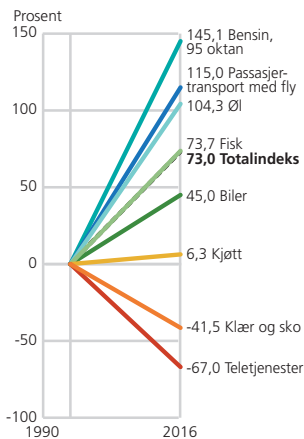
Mindre til klær og sko

Noe overraskende, kanskje, bruker vi også en mindre andel av budsjettet til klær og sko: Vel 5 prosent brukte vi til dette i 2012, mindre enn halvparten av hva vi gjorde i 1958.

Det skyldes ikke at vi kjøper mindre klær og sko, men henger sammen med at disse varene relativt sett er blitt billigere, fordi prisveksten har vært langt mindre enn for de fleste andre varer.

Sammenliknet med resten av Europa skiller ikke norske husholdningers forbruksmønster seg nevneverdig fra gjennomsnittet av de 28 EU-landene, men noen forskjeller er det. Norske husholdninger bruker mer på bolig, kultur og fritid samt transport, men mindre på mat, helse og utdanning.

Prisvekst, utvalgte varer og tjenester. 1990-2016

Kilde: www.ssb.no/kpi

Mer vin og rusbrus, mindre øl og brennevin

Siden 1945 er den samlede omsetningen av alkohol mer enn tredoblet, og årlig kjøper hver voksen person nå i gjennomsnitt i overkant av seks liter ren alkohol.

Alkoholomsetningen økte jevnt fram til omkring 1980, og da først og fremst på grunn av et økende forbruk av øl og brennevin. Deretter sank brennevinsforbruket med mer enn 50 prosent, og samtidig stabiliserte ølkonsumet seg. Etter en økning fram til 2011 sank totalomsetningen litt, men har de siste årene flatet ut.

Disse omsetningstallene omfatter imidlertid verken taxfree-salget på flyplassene, turistimport eller grensehandel, som har økt også de siste årene. Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) anslår at salget per innbygger er om lag én liter høyere enn SSBs tall, men konkluderer også med at utviklingen har flatet ut.

Endrede matvaner ...

Ikke bare bruker vi en mindre andel av pengene til mat, vi bruker dem også på andre matvarer.

Norge er ikke lenger et «pottit-land». Fra 1958 til 2012 ble forbruket av poteter redusert med nesten to tredjedeler, til 27 kilo per person (av dette inntas vel 5 kilo som potetgull, pommes frites, o.l.). Også forbruket av smør, margarin og oljer er halvert i perioden. Forbruket av kjøtt har ligget nokså stabilt de siste 25 årene. Derimot har forbruket av frukt og grønnsaker økt.

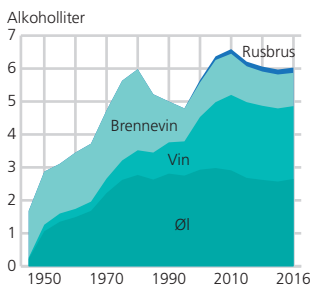
Norge har et politisk mål om at 15 prosent av det totale norske forbruket av mat, målt i omsetningsverdi, skal være økologisk innen 2020. Forbruksforskningsinstituttet SIFO anslår at omsetningsverdien av økologiske matvarer i dagligvarehandelen økte fra i underkant av 1 milliard kroner i 2010 til nesten 2 milliarder i 2015. Denne økningen viser at økologiske matvarer har gått fra 1 prosent til 1,5 prosent av det totale matvareforbruket i henholdsvis 2010 og 2015.

... og drikkevaner

Det er ikke bare når det gjelder alkohol at drikkevanene er endret. Melkeforbruket er redusert – fra nesten 170 liter per person til vel 70. Og mens vi tidligere for det meste drakk H-melk, er det nå lettmelk og skummet melk som dominerer.

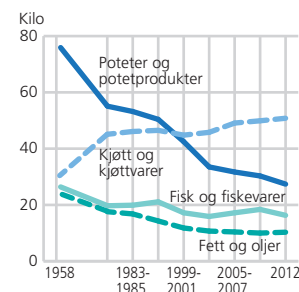
Til gjengjeld er konsumet av alkoholfrie drikkevarer (mineralvann, juice og brus) mangedoblet siden 1958, og vi drikker nesten 110 liter per år. Denne økningen tilsvarer omtrent nedgangen i melkeforbruket.

Alkoholomsetning per innbygger 15 år og over

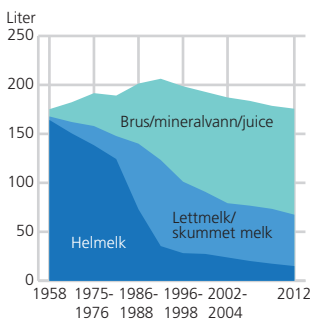
Kilde: www.ssb.no/alkohol

Forbruk av utvalgte matvarer per person per år

Kilde: www.ssb.no/fbu

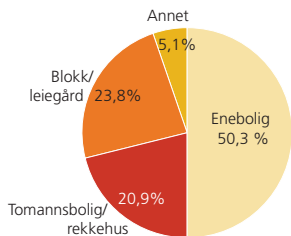
Forbruk av melk og mineralvann per person per år

Kilde: www.ssb.no/fbu

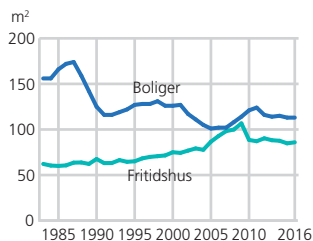
I hus og hytte

Boliger, 2017

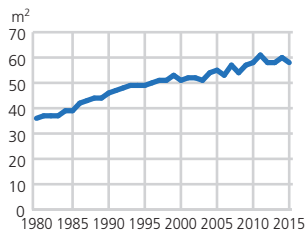
Kilde: www.ssb.no/boligstat

Gjennomsnittlig bruksareal nye boliger og fritidshus

Kilde: www.ssb.no/byggeareal

Boareal per person

Kilde: www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/sosiale-indikatorer-2014 og Levekårsundersøkelsen EU-SILC, SSB.

Åtte av ti i småhus

Det er om lag 2 516 000 boliger i Norge. 50 prosent av boligene er eneboliger, 21 prosent er tomannsboliger, rekkehus, kjedehus og andre småhus, mens 24 prosent er blokkleiligheter.

Mer enn åtte av ti personer bor i bolig med egen hage eller tomt, men det er stadig flere som bor i blokkleiligheter.

Nesten åtte av ti husholdninger eier boligen selv

77 prosent av husholdningene eier boligen sin, mens 23 prosent leier. Det vanligste er å være selveier. 63 prosent av alle husholdningene er det, mens 14 prosent er andels- eller aksjeeiere. 82 prosent av befolkningen 16 år og over bor i en bolig som husholdningen eier. Denne andelen har vært ganske stabil siden 1997, en periode der det har vært svært høy prisvekst for boliger. Sammenliknet med de fleste andre europeiske land er andelen personer som er eiere eller som bor i enebolig, høy i Norge.

Mindre boliger – større hytter

På midten av 1980-tallet var nybygde boliger nesten tre ganger så store som nye fritidsboliger. Deretter sank boligens areal, noe som skyldes den økende andelen blokkleiligheter. Samtidig økte arealet på nye fritidsboliger, og i 2007 bygde vi omtrent like store hytter som boliger. De siste årene har så forskjellen økt igjen.

Bedre plass ...

Til tross for at vi nå bygger mindre boliger, så har gjennomsnittsboligen fire rom, en økning fra 3,6 i 1980. Fordi også husholdningene samtidig er blitt mindre (2,2 bosatte per bolig sammenliknet med 2,7 i 1980) blir boligene relativt sett også romsligere. Hvis vi sier at de som bor i bolig med minst tre rom mer enn antallet personer i husholdningen, bor svært romslig, så gjelder dette nå om lag en tredjedel av befolkningen.

... og høyere boligstandard

I 1980 manglet fortsatt 10 prosent av befolkningen bad eller dusj, men allerede i 1990 var dette redusert til 1 prosent. Samtidig har andelen personer med to eller flere bad i boligen økt fra 18 prosent i 1988 til 39 i 2015.

... men dårlig rullestoltilgjengelighet

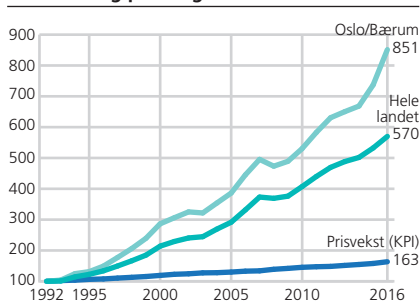
Bare én av tre bodde i 2015 i en bolig der det ikke er trapper, trinn, bratte partier eller andre hindringer som gjør det vanskelig for rullestolbrukere å komme inn. Og bare én av hundre bodde i en bolig der rullestolbrukere kan komme til i alle rom.

Boligprisen mer enn femdoblet siden 1992

Fra 1992 til 2016 økte prisen på boliger med 470 prosent. Til sammenlikning har den generelle prisveksten i perioden vært om lag 63 prosent.

Prisøkningen har vært særlig stor i Oslo-området, og i Oslo og Bærum er boligprisen mer enn åttedoblet. Prisen på blokkleiligheter har økt langt mer enn på eneboliger. De senere årene har det vært en nedgang i boligprisene i Stavanger etter flere år med sterk vekst. Siste året gjaldt nedgangen også resten av Rogaland og Agder.

Prisutvikling på boliger. Indeks 1992=100

Kilde: www.ssb.no/bpi og www.ssb.no/kpi

460 000 fritidshus

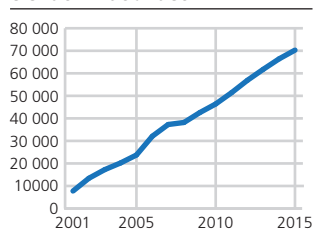
I 2017 var det 460 000 fritidshus (hytter, sommerhus og boliger benyttet som fritidsbolig) i Norge. Flest var det i Oppland (50 200) og Buskerud (46 500). Antall fritidsboliger per kvadratkilometer var høyest i Vestfold (6,5) og lavest i Finnmark (0,2).

26 prosent av alle husholdninger oppga i 2015 at de eier fritidshus. I tillegg har svært mange tilgang til slik bolig, så til sammen fire av ti husholdninger eier eller har tilgang til fritidsbolig.

Et relativt nytt utviklingstrekk er at mange nå kjøper fritidshus i utlandet. Siden 2001 er antallet personer med fast eiendom i utlandet mer enn åttedoblet og var 70 300 i 2015. Spania og Sverige er landene som har fristet flest, etterfulgt av Tyrkia og Frankrike.

Det norske hyttemarkedet er derimot ikke like fristende for folk i andre land. Bare 2,5 prosent av hyttene i Norge eies av utlendinger.

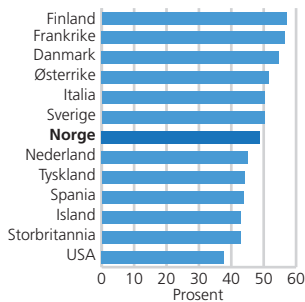
Antall personer med fast eiendom i utlandet

Kilde: www.ssb.no/selvangivelse

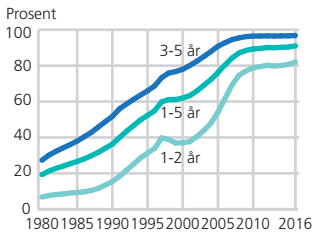
Fra vugge til grav

Offentlige utgifter som andel av BNP i utvalgte land. 2015

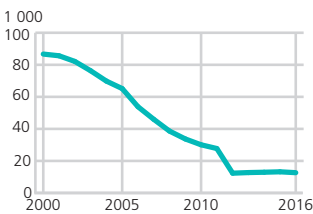
Kilde: OECD.

Barnehagedekning

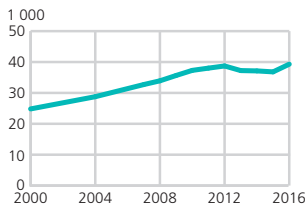
Kilde: www.ssb.no/barnehager

Antall barn med kontantstøtte. Per 30. september

Kilde: NAV.

Antall barn med barneverns-tiltak. Per 31. desember

Kilde: www.ssb.no/barnevern

Velferdsstatens framvekst

Velferdsstatens hovedoppgaver er – ved siden av ansvaret for befolkningens helse og utdanning – omsorg for barn, eldre og andre omsorgstrengende, og økonomisk sikring av den enkelte. Velferdssamfunnets framvekst har i stor grad vært en utvikling i retning av at det offentlige har overtatt ansvar for omsorgstjenester og velferdsytelser som tidligere ble utført i familien.

Velferdsstatens utvikling gjenspeiles på ulike måter i statistikken, blant annet om vi ser på offentlige utgifter som andel av bruttonasjonalproduktet. Omkring 1960 utgjorde offentlige utgifter ca. 30 prosent av brutto nasjonalprodukt (BNP). Deretter økte andelen gradvis til over 50 prosent på begynnelsen av 1990-tallet, men har senere sunket noe. Denne nedgangen skyldes delvis de store oljeinntektene og høyt BNP de siste årene.

Utgifter til undervisning, helsestell og sosial trygd og velferd utgjør størstedelen av disse utgiftene. Sammenlikner vi med for eksempel Finland og Danmark, så har begge disse landene offentlige utgifter som andel av BNP på over 50 prosent.

Full barnehagedekning?

Det var om lag 6 000 barnehager i Norge i 2016. Over halvparten av disse var private, og de sto for 49 prosent av barnehage tilbudet.

Nesten 283 000 barn har nå plass i barnehage, og dekningsgraden synes å ha stabilisert seg. Av alle barn i alderen 1–5 år har 91 prosent nå barnehageplass, noe som innebærer nesten en femdobling siden 1980.

Av de eldste barna (3–5 år) har nesten alle (97 prosent) barnehageplass. For de yngste barna sank dekningsgraden noen år fra 1999 da kontantstøtten ble innført, men har senere økt til drøyt 80 prosent.

De senere årene har det vært en markert nedgang i antallet barn som mottar kontantstøtte, fra 86 700 i 2000 til 27 700 i 2011. I 2012 bortfalt kontantstøtten til toåringer, og i september 2016 mottok 12 700 barn kontantstøtte, noe som utgjør 23 prosent av alle ettåringer.

Barnevern: Flere barn under omsorg

I løpet av de siste 50 årene er antallet barn med barnevernstiltak ved utgangen av året mer enn seksdoblet, fra 6 000 til 39 300. Og antallet barn som i løpet av året mottar en eller annen form for tiltak, er enda høyere – 54 600 i 2016. Dette tilsvarer nesten 4 prosent av alle barn i alderen 0–22 år.

Langt de fleste barnevernsbarna mottar ulike former for hjelpetiltak, som besøkshjem, støttekontakt eller barnehageplass. Om lag 40 prosent av barna er plassert utenfor familien, de fleste i fosterhjem.

Ny økning i sosialhjelp

Antallet sosialhjelpsmottakere økte kraftig på 1980-tallet, og nådde 166 000 i toppåret 1994. Deretter sank tallene fram til 2008 – for så å øke igjen til 127 400 i 2015. Dette utgjør vel 2 prosent av hele befolkningen, og nesten 4 prosent av befolkningen i alderen 20–66 år.

Gjennomsnittlig stønadstid i 2015 var drøyt fem måneder, og gjennomsnittlig stønadsbeløp var 8 975 kroner per måned.

Andelen sosialhjelpsmottakere er særlig stor blant unge, blant enslige (særlig menn) og enslige forsørgere. Det er også et økende antall innvandrere blant mottakerne – innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn utgjorde over 40 prosent av sosialhjelpsmottakerne i 2015.

Antall uførepensjonister stabil

På midten av 1970-tallet var antall uførepensjonister omtrent 140 000, og det var like mange menn og kvinner. Utover på 1980-tallet økte så antallet kraftig og særlig blant kvinner. På begynnelsen av 1990-tallet flatet veksten ut, og antallet gikk ned i noen år, for så å øke igjen etter 1995.

I 2016 var det samlede antallet uførepensjonister 318 200: 184 700 kvinner og 133 600 menn. Dette utgjør drøyt 9 prosent av befolkningen 18–67 år. Opp til 35-årsalder er det noe flere menn enn kvinner som mottar uførepensjon – med økende alder øker flertallet kvinner.

Når antallet kvinnelige uførepensjonister har økt så markert, må dette ses i sammenheng med den sterke økningen i kvinners yrkesdeltakelse i denne perioden. Psykiske lidelser og muskel- og skjelettsykdommer er de vanligste årsakene til uførepensjon.

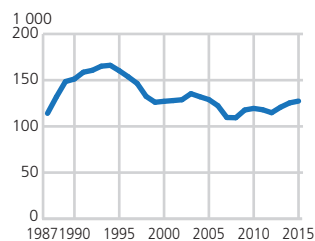
Omsorgstjenester: Fra institusjon til bolig

De offentlige omsorgstjenestene kan grovt deles inn i to hovedsektorer: Institusjoner og hjemmetjenester.

Siden midten av 1990-tallet har det vært en klar vekst i antall brukere av kommunale omsorgstjenester, noe som først og fremst skyldes at flere nå får hjelp i hjemmet. Særlig har antallet som får hjemmesykepleie økt. Også antallet plasser i kommunalt disponerte omsorgsboliger har økt kraftig. I slike boliger bor det nå nesten 44 500 beboere.

Når det gjelder institusjonsplassene (alders- og sykehjem), så har antallet slike plasser holdt seg temmelig stabilt rundt 41 000 de siste årene. Ombygging av dobbeltrom til enkeltrom er med på å redusere antall plasser. Enkeltrom utgjør nå 98 prosent av rommene.

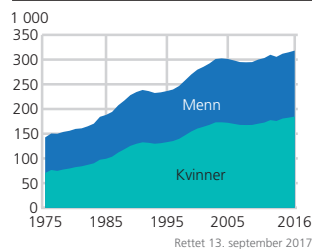
Økonomisk sosialhjelp¹. Antall mottakere

¹ Tall for 2003 og 2004 inkluderer mottakere av introduksjonsstønad.

Kilde: www.ssb.no/soshjelp

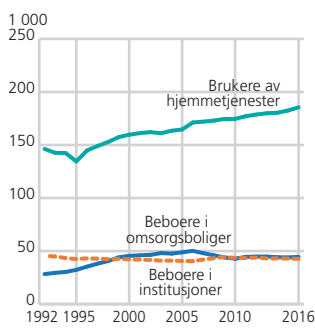
Antall uførepensjonister¹

Rettet 13. september 2017

¹ F.o.m. 2004 inkluderer tallene også personer med tidsbegrenset uførestønad. Kilde: NAV.

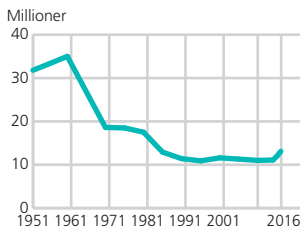
Brukere av ulike omsorgstjenester

Kilde: www.ssb.no/pleie

Sal og scene

Antall kinobesøk

Kilde: www.ssb.no/kultur_koetra

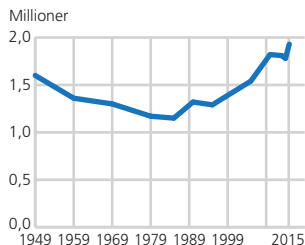
Stabilt kinobesøk

1950-årene var – i Norge som i Europa for øvrig – kinoens gullalder, og besøkstallene nådde om lag 35 millioner i 1960, noe som tilsvarer nesten ti kinobesøk per innbygger.

På begynnelsen av 1960-tallet kom fjernsynet til Norge, og fram til 1970 ble så besøkstallene nesten halvert, mens det på 1970-tallet bare var en svak nedgang. På 1980-tallet kom en ny nedgangsperiode, og bunnen ble nådd i 1992, med ca. 9,5 millioner besøk. De siste årene har besøkstallene gått litt opp, og i 2016 var det 13,1 millioner kinobesøk. Besøksandelen på norske filmer var i underkant av 24 prosent.

Bak de stabile besøkstallene de siste årene skjuler det seg to ulike tendenser: Andelen som har vært på kino siste år har økt litt, til 72 prosent i 2016, men har ligget på rundt 70 prosent fra 2004. Samtidig har gjennomsnittlig antall kinobesøk sunket hele dette århundret, fra vel fire besøk til under tre – særlig de unge går nå sjeldnere på kino.

Antall tilskuere på teater og opera/ballett

Kilde: www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/kulturstatistikk-2015.

Flere på opera ...

Også teater-, ballett- og operabesøket var lenge synkende. Men fra midten av 1980-tallet tok besøket seg opp, og etter en stagnasjon omkring 1990 har det igjen økt og ligger nå på rundt 1,9 millioner besøk.

Særlig har besøkstallene for opera og ballett økt markert de siste årene. Halvparten av befolkningen oppgir å ha vært på teater i løpet av et år, 8 prosent har vært på opera og 14 prosent har sett ballett.

... og på konserter

Andelen som har vært på konsert i løpet av året, økte markert fra 1991 til 2008, fra 48 til 62 prosent. Senere har andelen vært stabil.

Om lag 40 prosent var på en kunstutstilling og/eller besøkte et museum i løpet av 2016.

Flere tilskuere på idrettsarrangement

Andelen som er tilskuere på et idrettsarrangement i løpet av året ligger stabilt mellom 50 og 60 prosent. Men gjennomsnittlig antall besøk økte i 2016 til sju, det høyeste tallet siden 1991.

Fotball er den idretten som har flest tilskuere, fulgt av håndball. De fleste idrettene har forholdsvis stabile tilskuertall, mens skiidretten hadde et uvanlig høyt tall i 1994, antakelig på grunn av OL på Lillehammer.

Biblioteket mer enn bøker

Utlånet av bøker fra folkebibliotekene økte i hele etterkrigsperioden og fram til på begynnelsen av 1990-tallet: Fra 3,3 millioner utlån i 1945-46 til vel 20 millioner. Deretter har utlånet sunket til knapt 17 millioner i 2015.

På slutten av 1980-tallet begynte bibliotekene også med utlån av musikk, lydbøker og DVD-er. Dette utgjør nå 6 millioner utlån i året og innebærer et samlet utlån på knapt 23 millioner.

Nesten halvparten av befolkningen benytter et folkebibliotek i løpet av året.

Kultur: Mest for kvinner – og høyt utdannede

Det er flere kvinner enn menn som bruker de tradisjonelle kulturtilbudene. Kvinner går i større grad på teater, ballett-/danseforestillinger, kunstutstillinger og folkebibliotek. Menn går derimot oftere på ulike idrettsarrangement. Menn og kvinner går i omtrent like stor grad på kino og kulturfestivaler, museer, konserter og opera/operette.

I tillegg til kjønnsforskjellene er forskjellene mellom de ulike utdanningsgruppene de mest slående: De fleste kulturtilbud benyttes langt oftere av folk med høyere utdanning. Særlig er forskjellene tydelige når det gjelder de «smale» kulturtilbudene som kunstutstillinger, teater, ballett og opera.

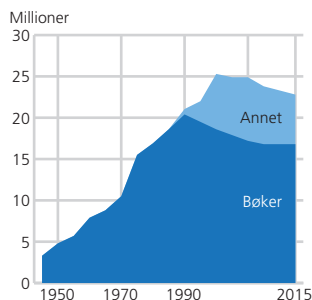
Personer med høyere utdanning benytter også litt oftere mer populære tilbud som kino og bibliotek og – noe mer overraskende kanskje – de går også oftere på ulike idrettsarrangement. Kulturfestivaler, som omfatter alt fra jazzfestivaler og festspill til matfestivaler og båtfestivaler, har derimot liten forskjell mellom utdanningsgruppene.

Andel personer 9-79 år som har besøkt ulike kulturinstitusjoner siste år. Prosent

	1991	1994	1997	2000	2004	2008	2012	2016
Kino	58	61	60	65	68	70	67	72
Idrettsarrangement	57	59	54	57	55	56	55	55
Folkebibliotek	49	51	52	52	54	51	49	46
Museum	41	45	44	45	42	43	41	44
Teater/musikal/revy	44	45	44	50	49	53	45	50
Kunstutstilling	41	44	43	44	42	42	38	36
Konsert	48	55	57	58	61	62	61	62
Ballett-/danseforestilling	8	9	8	11	12	13	14	14
Opera/operette	5	5	6	6	5	7	8	8
Kulturfestival	28	32	31	32

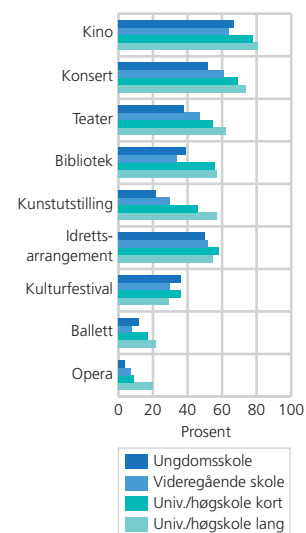
Kilde: www.ssb.no/kulturbur

Antall utlån ved folkebibliotekene

Kilde: www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/kulturstatistikk-2015

Andel som har vært på ulike kulturarrangement siste år. 2016

Kilde: www.ssb.no/kulturbur

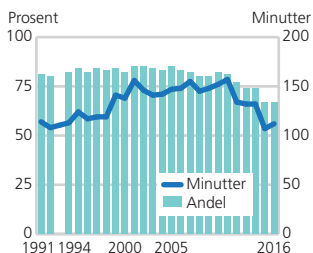
Fra papir til skjerm

Skjerm-mediene overtar

Fjernsynets dominerende stilling er selvfølgelig ikke ny, allerede i 1991 brukte vi nesten dobbelt så lang tid foran TV-skjermen som vi brukte til lesing.

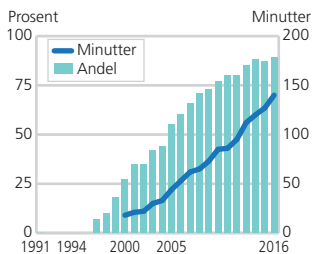
I løpet av 1990-tallet fortsatte tiden brukt til lesing å synke, samtidig som vi så langt mer TV. I tillegg fikk (og brukte) flere og flere hjemme-PC med internett. Daglig tilbringer vi nå i gjennomsnitt godt over to timer på nettet. Til sammen innebærer dette at vi i dag bruker åtte ganger så mye tid foran skjermen som til lesing i papirmedier.

Andel som ser fjernsyn og tid brukt en gjennomsnittsdag¹

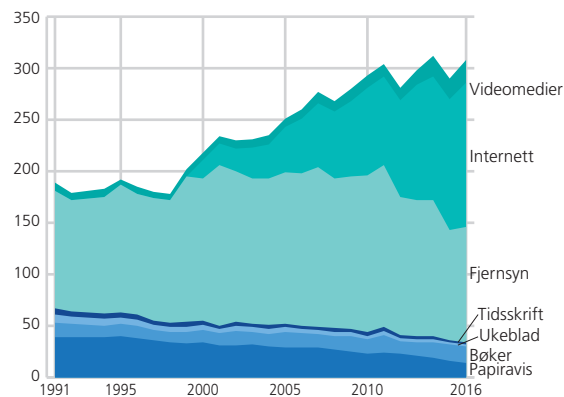

¹ Økningen i tid brukt i 1999 kan i noen grad skyldes endringer i undersøkelsesopplegget.

Andel som har brukt internett en gjennomsnittsdag

Antall minutter brukt til skjerm- og papirmedier en gjennomsnittsdag

Kilde: www.ssb.no/medie

Fjernsynet fortsatt viktig

Andelen som så fjernsyn var relativt stabil på 1990- og 2000-tallet med vel 80 prosent, mens tiden foran skjermen økte. Fra 2011 gikk både andelen seere og tiden foran skjermen ned hvert år, men det kan se ut som om begge nå har stabilisert seg. Andelen som bruker videomedier, som blant annet omfatter strømmetjenester, er økende, og var i 2016 på 26 prosent.

De ivrigste TV-seerne finner vi blant de eldste (67–79 år), som bruker nesten tre og en halv time foran TV-skjermen hver dag.

De fleste er på nettet

Siden midten av 1990-tallet har andelen som bruker internett daglig, økt fra under 10 prosent til nesten 90 prosent. Vi bruker nå 2 timer og 20 minutter på nettet daglig, og det er de i alderen 16–24 år som er de mest ivrige brukerne, med fire timer per døgn.

Bruken av sosiale medier har økt betydelig de siste årene, og av dem som var på nettet en gjennomsnittsdag i 2016, var 72 prosent innom Facebook. 50 prosent var innom andre sosiale medier.

Radio = nyheter

Fra 1991 til 2009 sank andelen som lyttet på radio daglig fra 71 til 53 prosent. Deretter fikk radioen et oppsving, og andelen radiolyttere økte og var på 64 prosent i 2014. De to siste årene har andelen radiolyttere ligget på 59 prosent. Det er først og fremst nyhetsprogrammer folk hører på – over fire av ti hører på nyheter en gjennomsnittsdag. Men også underholdning og populærmusikk har mange lyttere. Programmer som værmelding og barne-/ungdoms-program har mistet mange lyttere.

Radioen er først og fremst de middelaldrende og eldres medium – i aldersgruppen 45–66 år er lytterandelen 70 prosent, og for dem over 67 år 62 prosent. Det er radiolyttere i alderen 67–79 år som bruker mest tid til radiolytting, med i gjennomsnitt 3 timer og 10 minutter.

Færre leser papiraviser

Avisenes opplag økte fram til omkring 1990, men har siden stagnert og falt. Samtidig har andelen som leser papiraviser daglig, sunket siden midten av 1990-tallet, fra 85 til 39 prosent. Og vi bruker også mindre tid til avislesing, i gjennomsnitt 14 minutter per dag. Det er særlig i de yngste aldersgruppene at avislesing er blitt mindre vanlig.

Andelen som leser aviser på internett var på 56 prosent i 2016.

Bøker: Fra utlån til kjøp?

Antallet skjønnlitterære utgivelser (norske og utenlandske) ble tredoblet fra 1992 til 2015 (fra 1 000 til 3 000 utgivelser). Utlånet av bøker fra folkebibliotekene sank i samme periode, fra 4,7 i året per innbygger i 1992 til 3,3 i 2015.

Andelen som leser bøker på fritiden viser en litt annen utvikling. Etter en viss nedgang på 1990-tallet økte andelen som har lest en bok i løpet av dagen, og har de senere årene ligget rundt 25 prosent. Andelen boklesere er klart øyere blant kvinner enn blant menn, henholdsvis 34 og 16 prosent.

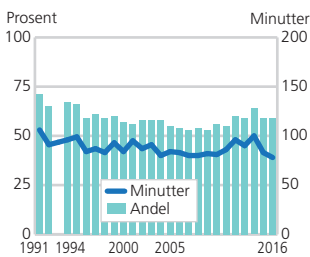
Bare 2 prosent leste en e-bok en gjennomsnittsdag i 2016, det samme som året før.

Ukeblader

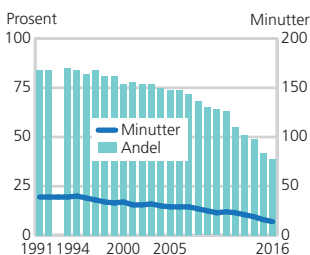
Andelen ukebladlesere var i 1991 21 prosent, mens det er nå bare 5 prosent av befolkningen som leser ukeblad en gjennomsnittsdag.

Kvinner leser langt oftere ukeblader enn menn, og særlig gjelder dette eldre kvinner. I alderen 67 år og over leste 21 prosent av kvinnene ukeblader en gjennomsnittsdag i 2016, sammenliknet med 5 prosent av mennene.

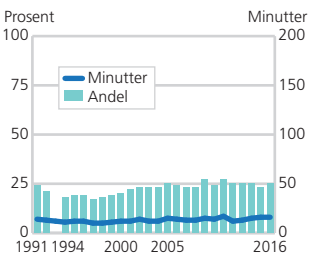
Andel radiolyttere og tid brukt en gjennomsnittsdag

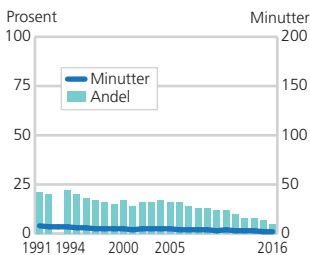
Andel papiraviseslere og tid brukt en gjennomsnittsdag

Andel boklesere og tid brukt en gjennomsnittsdag

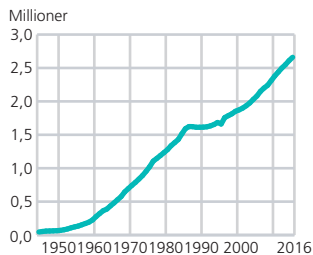

Andel ukebladlesere og tid brukt en gjennomsnittsdag

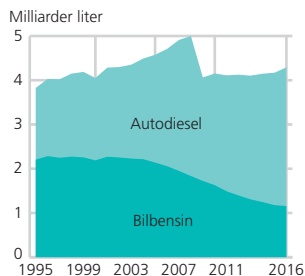
På fire hjul

Antall personbiler

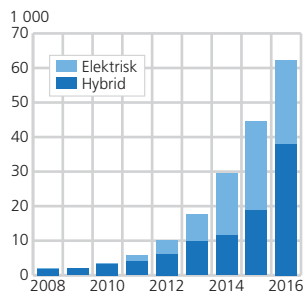
Kilde: www.ssb.no/bilreg

Salg av bensin og autodiesel

Kilde: www.ssb.no/petroleumsalg

Nyregistrerte el- og hybridbiler

Kilde: OFV (Opplysningsrådet for Veitrafikken).

Mil etter mil ...

I 1946 reiste nordmenn i gjennomsnitt 4 km daglig (innenlands) og nesten halvparten av reisen (1,8 km) foregikk med jernbane. I dag reiser vi ti ganger så langt: 42 km. Det er først og fremst bruk av personbil og fly som har økt. For jernbane og sjøtransport har tallene endret seg lite i løpet av 70 år, faktisk reiste vi nesten like mye med jernbane i 1946 som i 2015.

... bil etter bil

Den totale bilbestanden (inkludert vare- og lastebiler og busser) var i 2016 3,2 millioner, hvorav personbiler utgjorde 2,7 millioner. Fra 1960 – da bilsalget ble frigitt – og fram til 1987 var det en kontinuerlig vekst i bilparken. I siste halvdel av 1990-tallet opplevde vi igjen en sterk vekst.

Biltettheten var 506 personbiler per 1 000 innbyggere; størst var den i Hedmark (593) og Oppland (585), lavest i Oslo (432) og Hordaland (452). 90 prosent av befolkningen bodde i 2014 i en husholdning med tilgang til bil ifølge Transportøkonomisk institutts siste reisevaneundersøkelse, mens 45 prosent hadde tilgang til minst to biler.

Bensin var det dominerende drivstoffet fram til 2003, men fra 2004 er det solgt mer diesel enn bensin. I 2016 utgjorde diesel 73 prosent av det samlede drivstoffsalget.

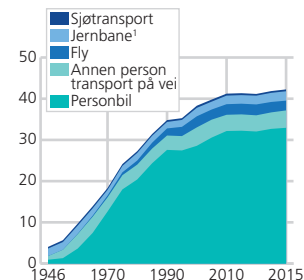
De siste årene har salget av el-biler og hybrider skutt fart. I 2016 utgjorde de til sammen over 40 prosent av nyregistrerte personbiler.

På to hjul

Det er ikke bare bilparken som vokser, også antallet motoriserte tohjulinger er økende. Etter en foreløpig topp på midten av 1980-tallet flatet salget ut. Samtidig økte antallet tunge motorsykler, mens mopeden tapte terreng. Men etter årtusenskiftet har igjen mopedsalget tatt seg kraftig opp. Og nå er det ikke lenger den tradisjonelle mopeden som selger, men hovedsakelig scootere og offroadmopeder.

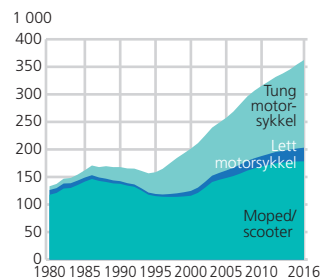
Elsykler ser også ut til å komme for fullt. Totalt ble det solgt nesten 36 000 elsykler i 2016, mot drøyt 22 500 i 2015, viser tall fra Norsk elbilforening.

Innenlands persontransport. Passasjerkilometer per innbygger per dag

¹ Inkl. sporveier/forstadsbaner.
Kilde: www.ssb.no/transpinn

Antall tohjulinger

Kilde: www.ssb.no/bilreg

Mobilitetens pris

Men mobiliteten har sin pris. Siden 1940 er til sammen over 23 000 personer omkommet på norske veier. Antallet dødsfall i trafikken økte i hele etterkrigsperioden og nådde et toppunkt i begynnelsen av 1970-årene med vel 500 drepte hvert år. Siden den gang har trenden vært en nedgang i antall drepte. I 2016 døde 135 i trafikken – en oppgang fra året før, men likevel det nest laveste tallet siden 1950. På samme måte som for over 70 år siden er også i dag det store flertallet (82 prosent) av de drepte menn.

Antallet skadde viser en liknende økning fram til om lag 1970. Men skadetallene sank ikke på samme måte som antallet drepte; de holdt seg lenge ganske stabilt rundt 11 000–12 000 i året. De siste årene har imidlertid også skadetallene sunket. Av drøyt 5 500 skadde i 2016 var rundt 12 prosent hardt skadd.

Øst og sør verst

I forhold til folketallet har det i Norge vært 2–3 drepte i trafikken per 100 000 innbyggere de siste årene; omtrent på nivå med Sverige, men lavere enn Danmark og Finland.

Trafikkdødeligheten i Europa viser både et øst-vest-skille (høyere dødelighet i øst enn i vest) og et nord-sør-skille (lavere dødelighet i nord enn i sør).

Utfordrstrang: Langt og lenge

«Norrøna folk det vil fare», skriver Bjørnson ... og særlig utenlands, kunne vi tilføye.

Selv om det totale antall reiser (med minst én overnatting) vi foretar i løpet av et år har vært relativt stabilt i overkant av 20 millioner, har reisemålene endret seg. Det store flertallet av reisene er feriereiser (rundt 18 millioner). Mens antall innenlandske feriereiser har sunket fra 2002, økte utenlandsreisene kraftig til 2013, fra 4,2 millioner reiser til 7,6. De har imidlertid falt litt igjen de siste årene, til 6,5 millioner i 2016.

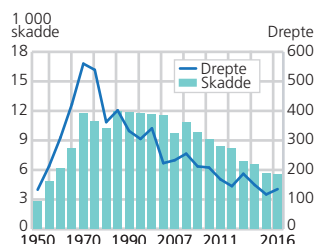
Økningen i antall utenlandsreiser har vært spesielt stor blant de eldre, noe som nok henger sammen med den relativt markerte inntektsveksten denne gruppen har opplevd de siste årene. Aldersgruppen 65–79 år er også den eneste som har hatt vekst i antall innenlandsreiser.

Drepte i trafikken per 100 000 innbyggere i enkelte europeiske land. 2015

Romania	9,6
Latvia	9,5
Litauen	8,4
Polen	7,7
Hellas	7,4
Ungarn	6,6
Portugal	5,7
Frankrike	5,2
Finland	4,8
Tyskland	4,2
Danmark	3,1
Storbritannia	2,8
Sverige	2,6
Norge	2,2

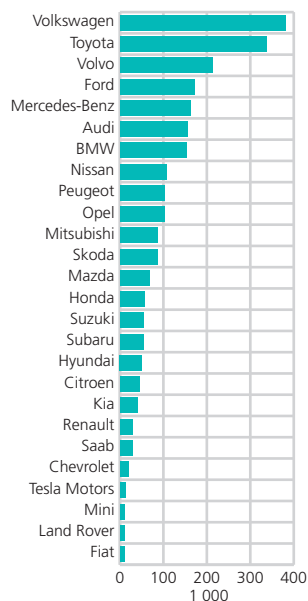
Kilde: Eurostat og Trafikanalys.

Antall drepte og skadde i trafikken

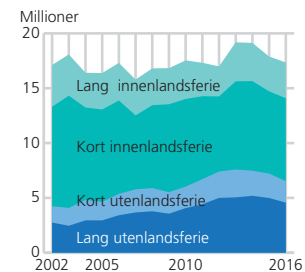
www.ssb.no/vtu

De vanligste bilmerkene. Registrerte personbiler. 2016

Kilde: www.ssb.no/bilreg

Antall feriereiser

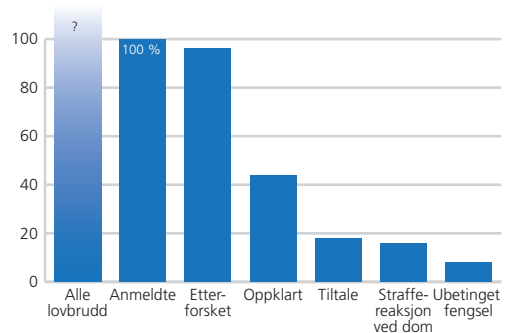
Kilde: www.ssb.no/reise

Lovens arm

Fra lovbrudd til straff

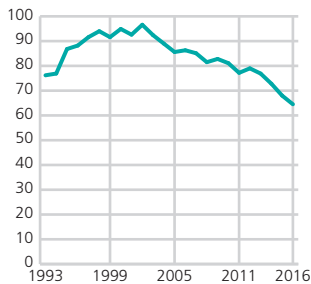
Hvis vi følger alle politi-anmeldelser gjennom retts-systemet, kan vi noen år senere gjøre opp følgende status for disse: Et lite antall av anmeldelsene blir henlagt fordi det ikke har funnet sted noe straffbart forhold, og av alle lovbrudd som blir ferdig etterforsket og avgjort, blir vel 50 prosent henlagt som uoppklart. Av de lovbruddene som blir oppklart, blir et flertall avgjort ved forelegg eller påtaleunntatelse. 20 prosent av lovbruddene resulterer med tiltale i domstolene, og nesten alle disse medfører straffereaksjon ved dom. Om lag 8 prosent av lovbruddene ender med ubetinget fengsel.

Fra lovbrudd til straff: Skjematisk framstilling av lovbruddenes gang gjennom rettsapparatet

Kilde: Straffesaksjeden: www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/lovbrudd-fra-anmeldelse-til-dom

Anmeldte lovbrudd per 1 000 innbyggere

Kilde: www.ssb.no/lovbrudda

Økning – så nedgang

I et lengre perspektiv har antallet anmeldte lovbrudd økt kraftig. Antallet etterforskede forbrytelser er omtrent tidoblet siden slutten av 1950-årene, men om vi tar hensyn til at også befolkningen har økt i perioden, representerer økningen en femdobling.

Etter tusenårsskiftet har det samlet sett vært en betydelig nedgang i den registrerte kriminaliteten, og vi må antakelig 30 år tilbake for å finne mindre kriminalitet enn det vi har i dag.

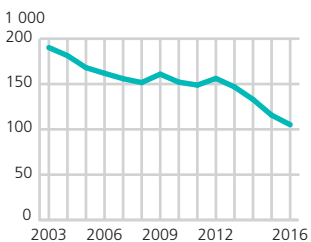
Mer enn 900 lovbrudd anmeldes hver dag

Etter en økning på 1980- og 1990-tallet nådde antallet anmeldte lovbrudd en topp i 2002, med 437 300. Deretter har antallet sunket til 336 400 i 2016. Det har først og fremst vært en nedgang i antallet mer alvorlige lovbrudd (tidligere omtalt som forbrytelser i statistikken), mens antallet mindre alvorlige lovbrudd (tidligere omtalt som forseelser) har vært noenlunde stabilt etter 2002.

Mange tyverier, men færre innbrudd i boliger og biler

Med 105 000 eiendomstyverier i 2016 utgjør denne lovbruddsgruppen 31 prosent av alle anmeldte lovbrudd. Samtidig er det for denne gruppen at nedgangen har vært størst de siste årene. Det er særlig tyverier fra boliger og tyverier av og fra biler som viser en markert nedgang over lengre tid. En av årsakene til nedgangen kan være økt utbredelse av ulike sikringssystemer (som låser og alarmer), både i bil og bolig. Andre typer tyverier, som tyveri fra personer på offentlige steder, har imidlertid ikke hatt en tilsvarende nedgang.

Antall anmeldte eiendomstyverier

Kilde: www.ssb.no/lovbrudda

Mindre narkotika de aller siste årene

Fra introduksjonen av «narkotika» som begrep i kriminalstatistikken på slutten av 1960-tallet har omfanget av denne typen lovbrudd økt kraftig. Fra toppåret 2013, med nesten 47 300 anmeldte narkotikalovbrudd, har det imidlertid vært en årlig nedgang – til 36 200 i 2016. Grov narkotikaovertrødelse mot straffeloven utgjorde da i underkant av 3 prosent, mens mindre alvorlige overtrødelse av legemiddeloven (bruk og mindre besittelse) utgjorde 54 prosent av alle narkotikalovbruddene.

Ikke mer vold, men flere seksuallovbrudd

Vold og mishandling utgjør 10 prosent av anmeldte lovbrudd, og antall tilfeller har ligget på rundt 35 000 de siste årene. Fremdeles er det slik at de mindre alvorlige typene – trusler og kroppskrenkelser – dominerer. I levekårsundersøkelsen som spør om utsatthet og uro for lovbrudd, svarte 3,5 prosent av befolkningen i 2015 at de har vært utsatt for vold eller trusler om vold i løpet av året. Denne andelen har sunket noe de siste årene, særlig for unge menn – som også har en nedgang i politianmeldelser.

Årlig ble i underkant av 1 000 seksuallovbrudd anmeldt i perioden 1960 og fram til midten av 1980-tallet. Etter dette har det registrerte antallet økt betydelig for de fleste typer av seksuallovbrudd, og i årene før ny straffelov ble gjeldende i 2015, ble det årlig anmeldt om lag 4 800 seksuallovbrudd.

Noe er langt mer oppklart enn annet

Hvorvidt lovbrudd blir oppklart eller ikke varierer. Av lovbruddsgruppene har rusmiddellovbrudd den høyeste oppklaringsprosenten, med 84 i 2015. Også trafikkovertrødelse og ordens- og integritetskrenkelser har høy oppklaringsprosent, med henholdsvis 80 og 73 i 2015.

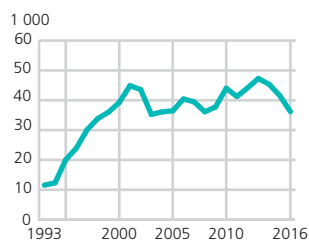
Eiendomstyveri og eiendomsskade har lavest oppklaringsprosent, med om lag 20 prosent. Blant de mer spesifiserte lovbruddstypene er det imidlertid relativt stor ulikhet i andelen som blir oppklart eller ikke. For eksempel endte 78 prosent av alle mindre tyveri fra butikk og annet salgssted som oppklarte, mens dette kun gjaldt 2 prosent av sykkeltyveriene.

Gjerningsmannen sjelden kvinne

De siste årene har det vært en nedgang i antall unge som blir siktet for lovbrudd. Tar vi hensyn til endringene i folketallet, har omfanget av siktede personer under 30 år blitt redusert med mer enn 28 prosent i perioden 2007–2015. Men fortsatt er det unge i alderen 18–20 år som har den høyeste andelen siktede, og dette gjelder for begge kjønn. I 2015 ble om lag 7 prosent av alle 18-årige menn tatt for ett eller flere lovbrudd. Den tilsvarende andelen blant 18-årige kvinner var under 2 prosent.

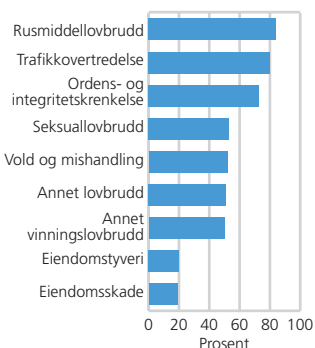
Kvinnene utgjør knapt 17 prosent av dem som siktes for lovbrudd. Kvinneandelen er forholdsvis høy blant siktede for tyveri, særlig mindre tyveri fra butikker, samt bedrageri og enkelte andre vinningslovbrudd.

Antall anmeldte narkotikalovbrudd

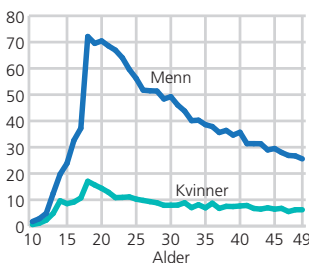
Kilde: www.ssb.no/lovbrudde

Andelen oppklarte lovbrudd

Kilde: www.ssb.no/lovbrudde

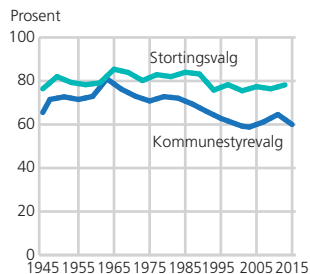
Siktede for lovbrudd. Per 1 000 innbyggere i ulike aldre. 2015

Kilde: www.ssb.no/lovbrudde

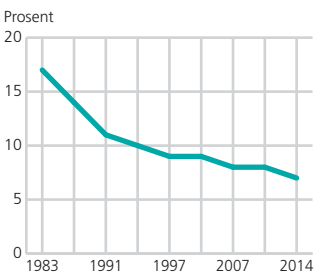
Valgets kval

Valgdeltakelse

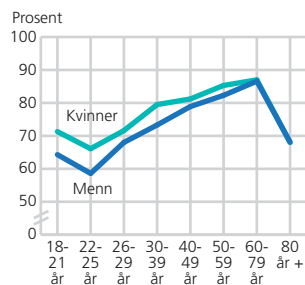
Kilde: www.ssb.no/stortingsvalg og www.ssb.no/kommvalg

Andel personer 16-79 år som er medlem av et politisk parti

Kilde: www.ssb.no/orgakt

Valgdeltakelse. Stortingsvalget 2013

www.ssb.no/stortingsvalg

Stabil deltakelse ved stortingsvalg

Stortingsvalgdeltakelsen kulminerte i 1965 da 85 prosent av de stemmeberettigede avga stemme. Senere sank den til 76 prosent i 2001, men har senere økt litt igjen til 78 i 2013.

Ved sametingsvalget samme år var valgdeltakelsen 67 prosent. Og blant norske statsborgere med innvandringsbakgrunn var valgdeltakelsen ved stortingsvalget 53 prosent.

Ved kommunestyrevalgene var valgdeltakelsen lenge synkende. I 2003 stemte bare knapt seks av ti velgere, sammenliknet med vel åtte av ti i 1963. Ved valgene i 2007 og 2011 gikk deltakelsen noe opp, før den falt til 60 prosent igjen i 2015.

Ved fylkestingsvalgene er valgdeltakelsen enda lavere; i 2015 stemte bare 56 prosent av de stemmeberettigede ved fylkestingsvalget.

Inntrykket av redusert interesse for partipolitikk bekreftes av tall som viser at også andelen som er medlemmer av et politisk parti, synker. Fra 1983 til 2014 ble andelen mer enn halvert – fra 17 til 7 prosent.

Relativt høy valgdeltakelse i Norge

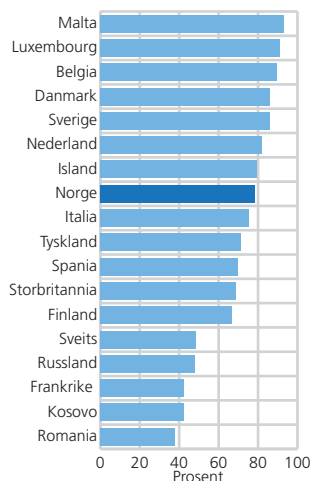
I nordisk sammenheng er deltakelsen i norske stortingsvalg ikke spesielt stor. Våre nordiske naboer Danmark, Sverige og Island har alle en høyere valgdeltakelse enn oss.

I europeisk sammenheng, derimot, ligger Norge i det øvre sjiktet og innenfor topp ti. Høyest valgdeltakelse finner vi på Malta med 93 prosent, og i Luxembourg og Belgia, der stemmegiving er påbudt, med om lag 90 prosent. Lavest er den i Romania, Frankrike, Kosovo, Russland og Sveits med under 50 prosent.

Økt valgdeltakelse blant de yngste

Til tross for at valgdeltakelsen både blant førstegangs- og andregangsvelgere økte kraftig i 2013, er den fortsatt langt lavere enn blant eldre velgere. Fra 26-årsalder stiger valgdeltakelsen med økende alder, for så å falle markant etter 80 år.

Valgdeltakelse ved valg til nasjonalforsamlinger i noen europeiske land. Siste valg

Kilde: IDEA (The International Institute for Democracy and Electoral Assistance).

Kvinner bruker oftere stemmeretten

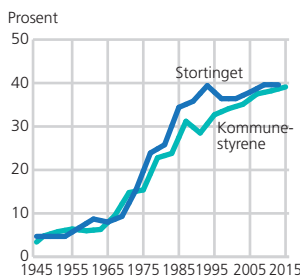
Tradisjonelt har menn hatt en noe høyere valgdeltakelse enn kvinner. Ved de første valgene etter andre verdenskrig lå valgdeltakelsen blant menn 6–7 prosentpoeng over den blant kvinner. På slutten av 1980-tallet var denne forskjellen utjevnet, og senere har litt flere kvinner enn menn brukt stemmeretten. Det er særlig yngre kvinner som har en høyere valgdeltakelse.

Flere kvinner – både på Stortinget og i kommunestyrene

Fra begynnelsen av 1970-tallet økte kvinneandelen både på Stortinget og i kommunestyrene kraftig. De siste årene har andelen kvinnelige stortingsrepresentanter ligget på i underkant av 40 prosent, mens andelen kvinner i kommunestyrene fortsatt er litt lavere. På Stortinget er kvinneandelen i Senterpartiet 70 prosent, i Arbeiderpartiet vel 50 prosent, i Høyre 40 prosent, i SV og KrF om lag 30 prosent, i Frp i overkant av 20 prosent og i Venstre vel 22 prosent.

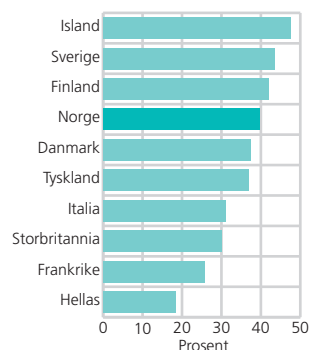
Sammenliknet med andre europeiske land kommer Norge høyt opp på listen. Bare i de øvrige nordiske landene finner vi en like stor eller større andel kvinner i de lovgivende forsamlingene.

Andel kvinnelige representanter på Stortinget og i kommunestyrene

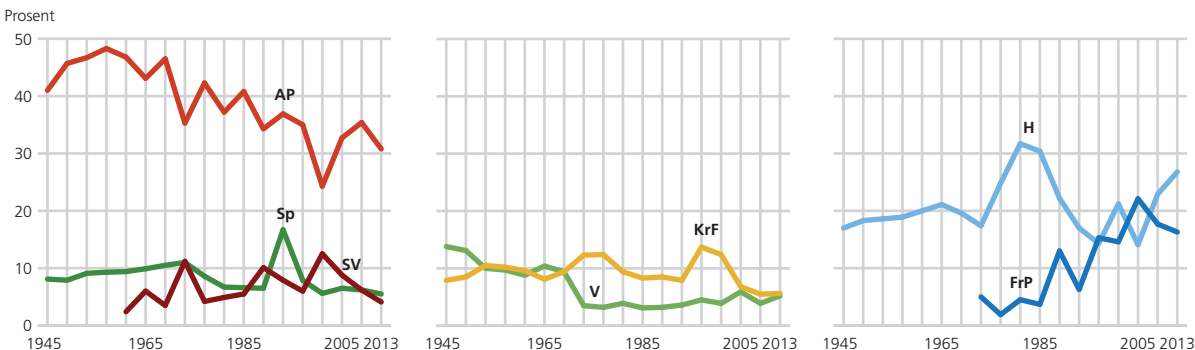
Kilde: www.ssb.no/stortingsvalg og www.ssb.no/kommvalgform

Kvinneandel i ulike lands nasjonalforsamlinger

Kilde: IPU (Inter-Parliamentary Union).

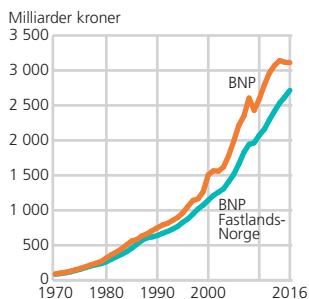
Andel stemmer på de største partiene ved stortingsvalgene

Kilde: www.ssb.no/stortingsvalg

Vekst og velstand

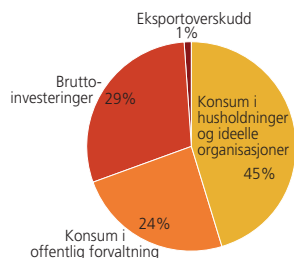
BNP og BNP Fastlands-Norge¹

¹ Markedsverdi

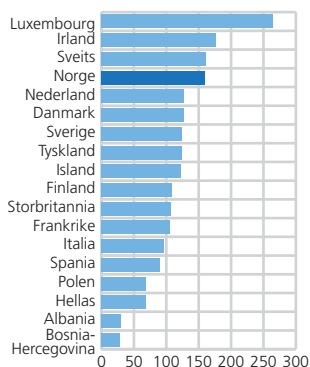
Kilde: www.ssb.no/nr

Anvendelse av BNP, 2016

Kilde: www.ssb.no/nr

BNP per innbygger i enkelte land. Prisnivåjustert. 2015. EU28=100

Kilde: www.ssb.no/ppp

BNP tar «tempen» på økonomien

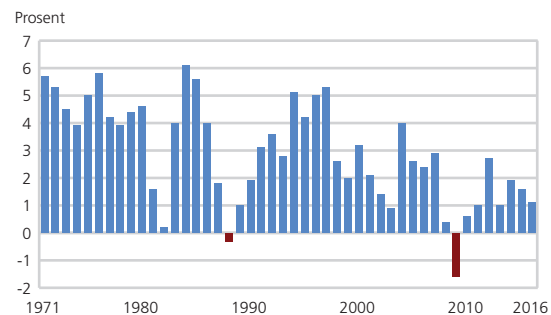
Bruttonasjonalproduktet (BNP) er en viktig økonomisk størrelse som sier noe om tilstanden og utviklingen i et lands økonomi. BNP er lik summen av alle varer og tjenester som produseres i et land i løpet av et år, minus de varene og tjenestene som blir brukt under denne produksjonen. I 2016 var BNP i Norge på 3 113 milliarder kroner.

På grunn av oljesektorens store betydning for norsk økonomi er det vanlig også å beregne BNP Fastlands-Norge. Dette omfatter produksjonen fra alle næringer i Norge utenom utvinning av olje og gass, rørtransport og utenriks sjøfart.

En del av økningen i BNP og BNP Fastlands-Norge skyldes generell prisvekst. Konsumprisindeksen (KPI) viser at siden 1970 har prisene på varer og tjenester vokst med over 700 prosent. Det innebærer at en husholdning som brukte 1 000 kroner på varer og tjenester i 1970, vil måtte bruke over 8 000 kroner i 2016 for å kjøpe tilsvarende varer og tjenester.

Ved å fjerne effekter av prisendringer får vi uttrykk for volumveksten. Volumveksten i BNP fra 2015 til 2016 var på 1 prosent. Fra 1970 og fram til i dag utmerker året 1984 seg med den høyeste volumveksten på 6,1 prosent. Den svakeste utviklingen ses i forbindelse med finanskrisen i 2009, med volumnedgang i BNP på -1,6 prosent.

Bruttonasjonalprodukt (BNP). 1971-2016. Årlig volumendring i prosent

Kilde: www.ssb.no/nr

BNP kan også ses på som et mål på sluttanvendelse av varer og tjenester. I 2016 ble 45 prosent av BNP forbrukt av husholdningene og ideelle organisasjoner, 24 prosent ble forbrukt av offentlig forvaltning og 29 prosent ble investert. Den resterende 1 prosenten representerer eksportoverskuddet.

BNP per innbygger over EU-gjennomsnittet

Ved sammenlikning mellom land er det nyttig å se BNP i forhold til antall innbyggere i landet. Norge er etter hvert blitt et av verdens rikeste land. I europeisk sammenheng hadde Norge et BNP per innbygger som lå 60 prosent over gjennomsnittet i EU i 2015 (her er det tatt hensyn til forskjeller i prisnivå mellom landene).

Luxembourg ligger spesielt høyt på denne målingen. Årsaken til dette er at mange av landets arbeidstakere er bosatt i nabolandene. Disse bidrar dermed til BNP, men inngår ikke i beregningen av «per innbygger».

Norge – en liten, åpen økonomi

Norge er, i likhet med de fleste andre land i verden, avhengig av å delta i den internasjonale handelen. Norge er i tillegg et lite land, og uten muligheten til å handle med andre land ville vår velferd målt i materielle goder vært på et betraktelig lavere nivå.

Siden 1978 har Norge, med unntak av 1986–1988, hatt et overskudd på vare- og tjenestebalansen overfor utlandet. Det innebærer at vi eksporter mer enn vi importerer av varer og tjenester. I 2016 eksporterte Norge for 1 061 milliarder kroner, mens vi importerte for 1 021 milliarder.

Den internasjonale handelen med varer har gjennom tidene vært større enn tjenestehandelen til tross for at den globale produksjonen av tjenester er større enn produksjonen av varer. Dette har sammenheng med at det er mer komplisert å utveksle tjenester enn varer mellom land. Tilbyderne av tjenester er i større grad avhengige av nærhet til dem som kjøper tjenesten.

Det har særlig vært eksporten av råolje og naturgass som har sørget for overskuddet på vare- og tjenestebalansen. Overskuddet var på sitt høyeste i 2008, og den siste tidens nedgang i oljeprisen gjør at eksportoverskuddet er blitt betydelig mindre. Mens Norges eksport av varer domineres av råolje og naturgass, så spenner importen av varer over et bredt utvalg av varer.

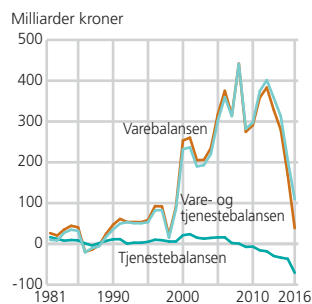
Når det gjelder tjenester, har utenriks sjøfart lenge dominert tjenesteeksporten, men i den senere tid har tjenester som finans- og forretningstjenester økt betydelig. Når utlendinger reiser til Norge eller nordmenn reiser til utlandet, vises også dette i tallene for eksport og import av tjenester. Reisetrafikken (nordmenn som reiser til utlandet) er særlig dominerende for importen av tjenester.

Våre handelspartnere

Norge har handelspartnere som både ligger geografisk nært og fjernt. Mest eksport går til Storbritannia på grunn av høy eksport av råolje og naturgass. Også til Tyskland, Nederland og Frankrike er det betydelig eksport av petroleumsprodukter. Sverige er det landet vi importerer mest varer og tjenester fra. Importen fra Kina har også vokst i de senere år, og utgjør nå en betydelig del av importen av varer.

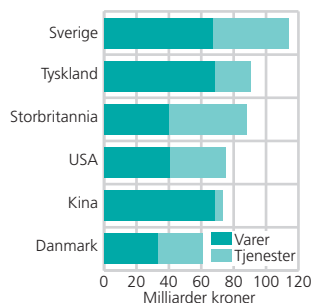
Litt under 80 prosent av eksporten går til EU-land, og i overkant av 60 prosent av importen kommer derfra.

Vare- og tjenestebalansen overfor utlandet

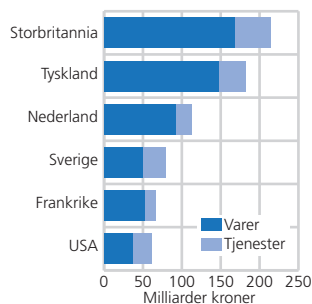
Kilde: www.ssb.no/ur

Import av varer og tjenester. 2015

Kilde: www.ssb.no/urland

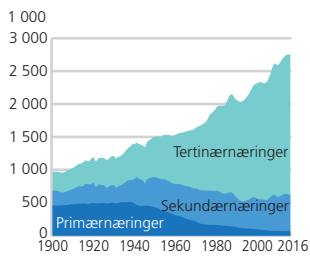
Eksport av varer og tjenester. 2015

Kilde: www.ssb.no/urland

Endringer og nyskaping

Sysselsatte personer i primær-, sekundær- og tertiærnæringene

Kilde: www.ssb.no/nr

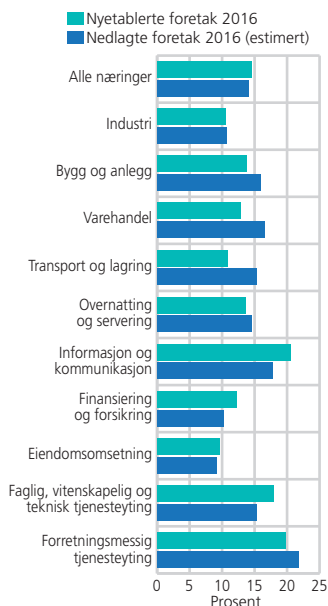
Endret næringsstruktur

Økonomien og hva vi jobber med er ikke statisk, men er hele tiden i forandring. Ny aktivitet skapes, mens annen aktivitet blir mindre viktig, og en del forsvinner helt. Måten vi framstiller varer og tjenester på, er også i endring.

I løpet av de siste 50 årene har næringsstrukturen i Norge endret seg radikalt. Generelt er det snakk om en vridning bort fra primær- og sekundærnæringene mot tertiærnæringene: Jordbruk og industri har måttet vike for tjenesteproduksjon, og vi arbeider sjeldnere på åkeren og i fabrikkhallen og stadig oftere i butikker, på kontor og i institusjoner. Primærnæringene utgjør nå bare knapt 3 prosent av de sysselsatte mot 12 prosent i 1970. Sekundærnæringenes andel har gått ned fra 28 til om lag 20 prosent. Denne nedgangen har i all hovedsak skjedd i industrien. Tjenesteytende næringer utgjør i dag hele 78 prosent av sysselsettingen mot 56 prosent i 1970.

En annen måte å belyse næringenes betydning på er å se på deres bidrag til BNP. Da blir bildet et litt annet. Sekundærnæringenes andel er da 32 prosent mot 20 prosent for antall sysselsatte. Det er utvinning av olje og gass som bidrar langt mer verdimeessig enn sysselsettingsmessig, verdiskapningen per sysselsatt er svært høy. Primærnæringene bidrar fortsatt med knapt 3 prosent, mens tertiærnæringenes bidrag er 66 prosent.

Nyetablerte og nedlagte foretak 2016. Andel av foretak i alt

Kilde: www.ssb.no/foretak

Nyetablering og nedleggelse

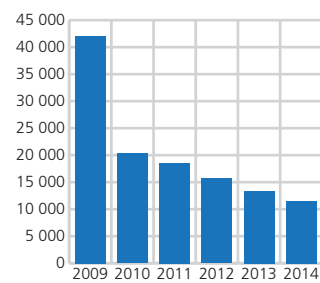
Endringer i økonomien skjer ved at nye foretak og virksomheter oppstår, mens andre blir nedlagt. Aktivitet kan også endres, i stor grad fra vareproduksjon til tjenesteproduksjon.

Det ble i alt etablert vel 60 000 nye foretak i 2016, mens det ble nedlagt omtrent like mange. Nedleggelser og nyetableringer utgjorde i underkant av 15 prosent av vel 400 000 foretak i norsk næringsliv. Slike endringer varierer en del med næring, og både nyetableringer og nedleggelser skjer oftere i tertiærnæringene enn i sekundærnæringene.

Mange nyetablerte foretak lever bare kort tid før de blir nedlagt. Ser vi på nyetableringer i 2009, var det under halvparten av disse som var i drift året etter. Etter fem år var det 27 prosent som fortsatt var i drift.

Det er næringsvise forskjeller når det gjelder overlevelsessevne. For informasjon og kommunikasjon var det knapt 40 prosent av nyetableringene i 2013 som fortsatt var i drift etter ett år. I bygge- og anleggsvirksomhet, transport og overnattings- og serveringsvirksomhet var overlevelsesraten første år høyere enn 60 prosent.

Antall foretak etablert i 2009, etter overlevelsesår

Kilde: www.ssb.no/foredem

Nyetablerte foretak er gjennomgående små. Det betyr at de bidrar langt mindre til sysselsettingsvekst enn til vekst i antall foretak. Foretak som blir nedlagt kan være store, men har ofte vært gjennom en nedbemanningsprosess før endelig nedleggelse. Sysselsettingsreduksjon som skyldes direkte nedleggelser, er derfor også forholdsvis begrenset.

Endringer i antall ansatte skjer i stor grad i eksisterende foretak. Netto nedgang i antall som jobber i eksisterende foretak, er større enn nedgang som skyldes nedleggelser.

Det er klare forskjeller mellom næringer. Bygg og anlegg utmerket seg i 2016 med vekst i antall ansatte i eksisterende foretak, mens det i industrien var en kraftig nedgang.

Nyskaping

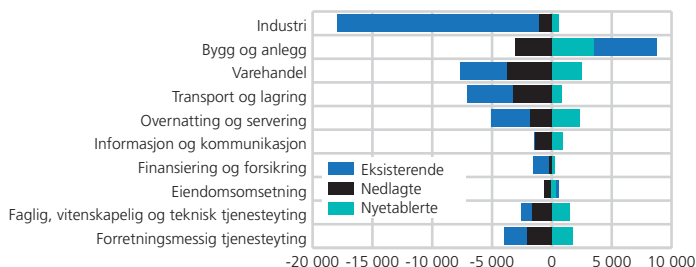
For å hevde seg i markedet må foretakene utvikle nye eller bedre varer og tjenester og forbedre sine produksjonsrutiner. Å lykkes med å frambringe lønnsomme nyskaping er av avgjørende betydning for å kunne overleve i et konkurranseutsatt marked. Innovasjon er et samlebegrep for den nyskapingen som foregår i foretakene.

Nær to tredjedeler av foretakene i norsk næringsliv hadde en eller annen form for innovasjonsaktivitet i perioden 2014–2016. 37 prosent introduserte nye varer eller tjenester, enten produkter som var nye for markedet eller bare nye for foretaket. Større foretak har høyere sannsynlighet for å utvikle nye produkter, og også produkter som er nye for markedet.

Hvilket marked foretaket opererer i, har stor betydning for innovasjonsgraden. Blant foretak som bare selger sine varer og tjenester lokalt, er det 42 prosent som har utviklet nye eller forbedrede produkter, mens tilsvarende andel er 74 prosent for foretak som opererer på verdensmarkedet. Høyt utdanningsnivå i foretakene har også betydning for foretakenes innovasjonstilbøyelighet.

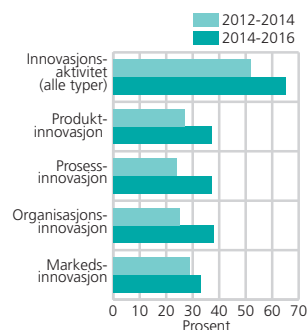
Om lag 6 prosent av næringslivets omsetning i 2014 var fra nye og forbedrede produkter introdusert på markedet i perioden 2012-2014.

Endringer i ansatte i nyetablerte, nedlagte og eksisterende foretak 2016

Kilde: www.ssb.no/foretak

Andel innovative foretak, etter type

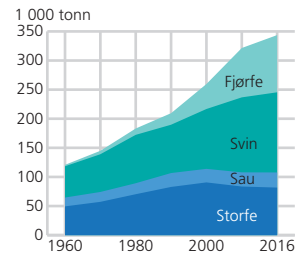
Kilde: www.ssb.no/innov

Foretak

Med foretak menes «en økonomisk enhet med selvstendig beslutningsmyndighet», og i de fleste tilfeller vil dette være sammenfallende med juridiske enheter. Andre betegnelser på foretak er firma eller selskap. Eksempler på organisasjonsformer for foretak er aksjeselskap og ansvarlig selskap. Et foretak kan videre deles inn i flere virksomheter (bedrifter) dersom det har aktivitet i ulike næringer eller på forskjellige steder.

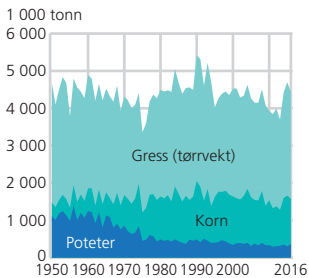
Fra landbruk til havbruk

Kjøttproduksjon

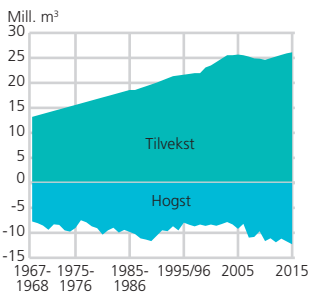
Kilde: www.ssb.no/slakt

Jordbruksavlinger

Kilde: www.ssb.no/jordbruksavling og www.ssb.no/korn

Tømmerhogst

Kilde: www.ssb.no/1st og www.ssb.no/skogav

Store strukturendringer i jordbruket

Fra 1949 til 2016 ble antall gårdsbruk redusert med fire femtedeler, fra 213 400 til 41 100. Det vil si at gjennomsnittlig sju bruk er lagt ned hver dag i perioden. Stadig mer av jordbruksarealet blir leid, og andel leiejord har økt fra 12 prosent på 1950-tallet til 44 prosent i 2015.

Det totale jordbruksarealet i drift er redusert med knapt 5 prosent fra 1949 til 2016, men det har likevel skjedd store endringer i jordbrukslandskapet. I sentrale strøk er betydelige arealer blitt omdisponert til samferdselsformål, boliger og annen bebyggelse. Og over hele landet, og særlig i utkantstrøk, har tungdreven jord gått ut av bruk og areal gror igjen.

Syssetningen i jordbruket er kraftig redusert. I 1950 var over 20 prosent sysselsatt i jordbruk – i 2016 var andelen under 2 prosent. Jordbrukets andel av BNP er i dag bare 0,5 prosent. I underkant av 30 prosent av gårdbrukernes inntekter er næringsinntekt fra jordbruk. Resten er lønnsinntekt, inntekter fra binæringer og pensjon, kapitalinntekter o.l.

Færre hester og kyr – flere fjørfe

I løpet av 1960- og 1970-tallet gikk hesten ut av bruk som trekraft i jord- og skogbruk. Fra 1949 til 2016 er antall mjølkekyr redusert med nesten tre fjerdedeler, men samtidig har melkeproduksjonen per ku økt fra 2 000 liter til 7 500 liter i året.

Antall svin er doblet fra 1949 til 2016, mens produksjonen av slaktekylling har økt så å si sammenhengende fra slutten av 1960-tallet. I 1949 utgjorde fjørfekjøtt 3 prosent av den totale kjøttproduksjonen, mot om lag 30 prosent i dag.

Mindre poteter – mer korn

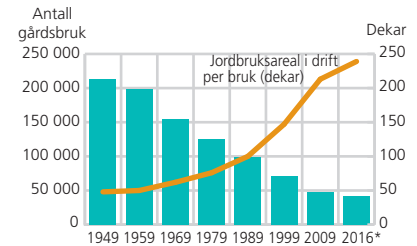
Jordbruksavlingene varierer mye fra år til år, men i et lengre tidsperspektiv er utviklingen klar: Produksjonen av poteter har sunket til under en tredjedel av nivået på 1950-tallet, mens kornproduksjonen er tredoblet.

Økologisk jordbruksareal utgjør i dag under 5 prosent av jordbruksarealet. I de andre nordiske landene er andelen mellom 6 og 17 prosent.

Mer hogst og økt tømmereksport

Skogbrukets økonomiske betydning er betydelig redusert. Hogstmaskinene har erstattet manuell arbeidskraft, og syssetningen har gått kraftig ned. I 1950 utgjorde skogbruket 2,5 prosent av BNP, mens andelen i 2016 bare var 0,2 prosent. Hogstkvantumet har variert mellom 6,6 og 11 millioner kubikkmeter salgsvirke per år i perioden, og har økt de siste årene.

Antall gårdsbruk og jordbruksareal i drift per bruk

Kilde: www.ssb.no/stjord

Mange av skogeiendommene er små. I alt har vi 128 100 eiendommer med et gjennomsnittlig areal på knapt 550 dekar. I 2015 ble det hogd tømmer for salg på 11 prosent av dem. Siden mye av den tradisjonelle treforedlings-industrien er lagt ned, ble 40 prosent av dette tømmeret eksportert.

Færre fiskere

Omkring 1950 var det om lag 100 000 fiskere i Norge, i 2015 var antallet 11 100. Av disse hadde 9 300 fiske som hovedyrke.

Fangstmengden i fiskeriene varierer mye fra år til annet. Fra 1945 til toppåret 1977 ble fangsten mer enn firedoblet, fra 0,7 til 3,4 millioner tonn. Deretter har den sunket til 2,0 millioner i 2016. Økonomisk er det fangst av torsk som har størst verdi, etterfulgt av makrell, sild og sei.

Størst i verden på lakseoppdrett

Oppdrett av matfisk var til å begynne med en tilleggsnæring for bønder langs kysten, men er nå blitt en hovednæring for Kyst-Norge med en produksjon på 1,3 millioner tonn i 2016.

Siden 1990 har bransjen vært preget av oppkjøp og sammenslåinger, og antall foretak som produserer matfisk av laks og ørret, er blitt redusert fra 467 i 1999 til litt over 160 i 2015. De ti største foretakene står nå for 70 prosent av produksjonen, som har økt kraftig siden virksomheten begynte med en årlig produksjon på under 1 000 tonn i 1970-årene.

Laksen er stadig mer dominerende i oppdrettsnæringen, mens ørretproduksjonen har vært stabil de siste årene. Norge er nummer seks på listen over verdens største oppdrettsnasjoner, etter Kina (45,5 millioner tonn), India, Indonesia, Vietnam og Bangladesh. Vi er derimot verdensledende innenfor oppdrett av atlantisk laks. I 2014 kom over halvparten av all oppdrettslaks fra Norge.

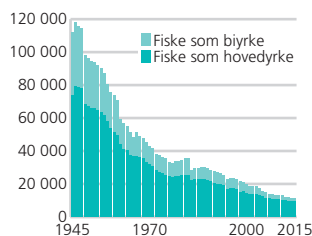
Få sysselsatte – store verdier

Oppdrettsnæringen sysselsetter vel 7 400 personer, fordelt på 1 280 oppdrettsanlegg. Men den økonomiske betydningen er langt større: Førstehåndsverdien i oppdrettsnæringen utgjør nå langt mer enn de tradisjonelle fiskeriene – henholdsvis 63,9 og 18,2 milliarder kroner.

Den samlede eksportverdien av fisk og fiskeprodukter i 2016 var 89,2 milliarder kroner. Fiskeeksporten utgjør dermed snaut 12 prosent av verdien av den samlede vareeksporten. Eksporten av oppdrettsfisk står for omtrent to tredjedeler av fiskeeksporten.

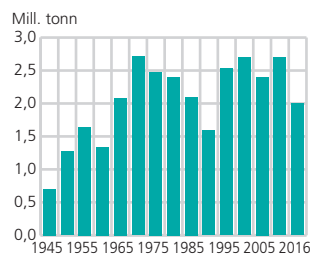
Nesten 70 prosent av den eksporterte fisken går til EU-land, og det største enkeltmarkedet målt i kroner er Polen, fulgt av Frankrike og Danmark.

Antall fiskere

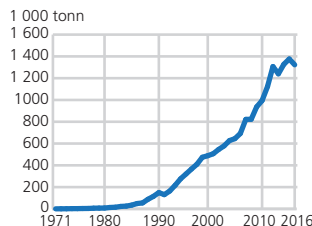
Kilde: www.ssb.no/fiskeri

Fangstmengde i norske fiskerier

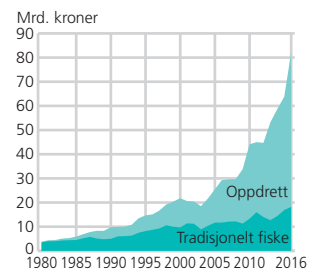
Kilde: www.ssb.no/fiskeri

Fiskeoppdrett. Solgt mengde laks og ørret

Kilde: www.ssb.no/fiskeoppdrett

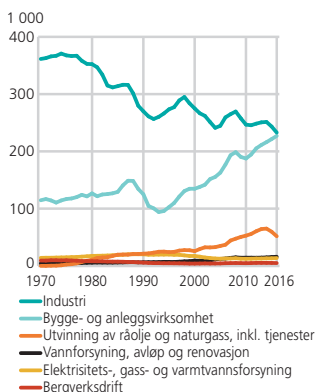
Førstehåndsverdi i oppdrettsnæringen og tradisjonelt fiske

Kilde: www.ssb.no/fiskeri og www.ssb.no/fiskeoppdrett

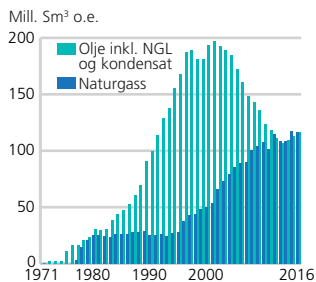
Fra industri til olje

Antall sysselsatte i sekundærnæringene

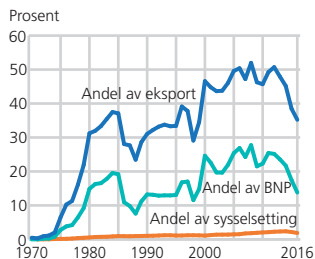
Kilde: www.ssb.no/nr

Produksjon av olje og naturgass

Kilde: www.norskepetroleum.no

Olje- og gassutvinning. Andel av BNP, eksport og sysselsetting¹

¹ Inkludert tjenester.

Kilde: www.ssb.no/nr

Fall i industrien ...

Sett under ett har sekundærnæringene (industri og bergverksdrift, oljeutvinning, bygg og anlegg samt kraft- og vannforsyning) hatt en økende sysselsetting de siste 20 årene til dagens 546 000 sysselsatte. Relativt sett har det imidlertid vært en nedgang: Fra å utgjøre nesten en tredjedel av alle sysselsatte fram til omkring 1970 utgjør sekundærnæringene i dag om lag 20 prosent.

Nedgangen skyldes industrien. Siden toppåret 1974 er antallet arbeidsplasser i industri redusert med nesten en tredjedel – fra 371 000 til 233 000. Antall sysselsatte utgjør i dag under 9 prosent av alle sysselsatte. De næringene som har hatt sterkest nedgang, har vært tekstil og bekledning og papir og papirvarer. Verftsindustrien har hatt en varierende utvikling med stor aktivitet i skipsbygging på slutten av 1970-tallet før en kraftig nedgangsperiode satte inn. På 1990-tallet var det stor aktivitet knyttet til bygging av oljeplattformar og -installasjoner, som i de senere år er faset noe ut.

Mesteparten av nedgangen skyldes direkte nedlegging av produksjonsaktivitet i Norge. Deler av denne aktiviteten er flyttet utenlands, men nedgangen skyldes også «outsourcing» av hjelpeaktiviteter, samt at foretak har vridd produksjonen fra varer til mer tjenestebaserte produkter.

... men bygg og anlegg veier nær opp for industriens fall

Bygge- og anleggsvirksomheten har imidlertid opplevd en mer eller mindre vedvarende vekst i sysselsetting fra midten av 1990-tallet fram til i dag. Sysselsettingen er mer enn fordoblet i perioden og utgjorde 227 000 personer i 2016. Oppføring og ferdiggjøring av bygninger bidrar i stor grad til den sterke veksten, i tillegg til spesialisert bygge- og anleggsarbeid, som elektriske installasjoner, VVS og annet installasjonsarbeid.

Kraft- og vannforsyning betyr mindre for total sysselsetting og har hatt relativt stabil utvikling i perioden.

Nedtur i Nordsjøen

Fra den spede begynnelsen i 1972 økte sysselsettingen i olje- og gassutvinningen gradvis til 32 000 i 2014. Omtrent like mange var sysselsatt i ulike tjenester knyttet til petroleumsindustrien. De sviktende oljeprisene fra høsten 2014 har imidlertid ført til en nedgang i sysselsettingen. I 2016 var nesten 26 000 personer sysselsatt direkte i utvinningen av olje og gass, mens omtrent like mange jobbet med tilknyttede tjenester. Siden 2001 har produksjonen av olje sunket. Men fra midten av 1990-tallet økte gassproduksjonen og utgjør i dag litt over halvparten av den totale olje- og gassproduksjonen. En andel som antas å øke i årene som kommer etter hvert som produksjonen av olje avtar.

Store verdier

Betydningen av petroleumsvirksomheten er imidlertid langt større enn sysselsettingen skulle tilsi. Mens sysselsettingen utgjør knapt 2 prosent av totalt antall sysselsatte i Norge, er petroleumsvirksomheten verdimessig fortsatt

den største næringen og bidro i 2016 med nesten 14 prosent av BNP. Og petroleumssektorens andel av de totale eksportinntektene er nå 35 prosent. Begge disse andelenene falt imidlertid markant fra 2014 til 2016 på grunn av nedturen i oljesektoren. Til sammenlikning utgjør tradisjonelle varer fra primær-, industri- og bergverksnæringene 34 prosent av totale eksportinntekter, mens tjenester utgjør 30 prosent. Når oljen har fått så stor økonomisk betydning, har dette selvfølgelig sammenheng med produksjonsvolumet, men det skyldes også en tidvis høy oljepris.

Oljeprisen

Kurven over oljeprisen viser at Norge begynte sin oljeproduksjon på et meget gunstig tidspunkt. Etter å ha ligget på ca. 2 dollar per fat gjennom nesten hele århundret, økte prisen på begynnelsen av 1970-tallet. I forbindelse med den første oljekrisen i 1973–74 ble oljeprisen tredoblet, og under den andre oljekrisen i 1978–79 økte oljeprisen ytterligere. Fra midten av 1980-tallet til 2003 varierte den mellom 15 og 30 dollar per fat, for så å øke kraftig igjen etter 2004. Etter å ha vært oppe på et årsgjennomsnitt på rundt 110 dollar per fat i årene 2011–13, falt oljeprisen kraftig høsten 2014 og har forblitt lav. Gjennomsnittlig oljepris i 2016 var 43,6 dollar per fat.

Fortsatt olje- og gassressurser

De gjenværende påviste og uoppdagede olje- og gassressursene på norsk sokkel anslås av Oljedirektoratet å være om lag 7,4 milliarder Sm³ oljeekvivalenter. Til sammenlikning er den samlede produksjonen fram til og med 2016 6,9 milliarder Sm³.

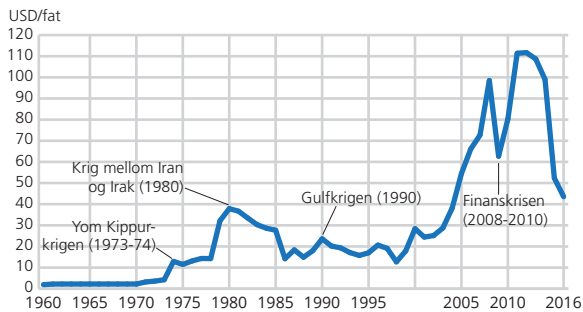
Mer enn halvparten av totale utvinnbare petroleumssressurser ligger altså fortsatt igjen på norsk sokkel for framtidig utvinning. Av dette anslår Oljedirektoratet at 42 prosent er olje og 52 prosent er gass. Resten er NGL (kondensert naturgass) og kondensat.

Penger på bok

Fordi oljeinntekten etter hvert vil avta og fordi et økende antall eldre vil føre til økte pensjons-, pleie- og omsorgsutgifter, er det opprettet et Statens pensjonsfond utland (tidligere Statens petroleumsfond). Fondet forvaltes av Norges Bank og bygges opp av den delen av oljeinntektene som ikke blir brukt over statsbudsjettet. Siden 1996 har fondet økt fra 48 milliarder kroner til 7 510 milliarder ved utgangen av 2016. Dette tilsvarer omtrent 1,4 millioner kroner per innbygger.

1 Sm³ (standard kubikkmeter) oljeekvivalenter (o.e.) = 6,29 fat
1 fat = 159 liter

Oljepris. Brent blend

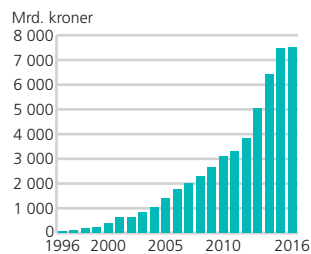
Kilde: www.norskpetroleum.no

Verdens største oljeproducenter. 2015. Mill. fat/dag

USA	12,7
Saudi-Arabia	12,0
Russland	11,0
Canada	4,4
Kina	4,3
Irak	4,0
Iran	3,9
Forente arabiske emirater	3,9
Kuwait	3,1
Venezuela	2,6
Mexico	2,6
Brasil	2,5
Nigeria	2,4
Norge	1,9
Qatar	1,9

Kilde: BP Statistical Review of World Energy.

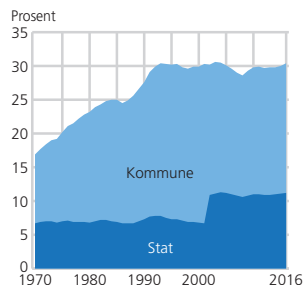
Statens pensjonsfond utland. Markedsverdi ved utgangen av året

Kilde: Norges Bank.

Til tjeneste!

Sysselsatte i offentlig forvaltning som andel av samlet sysselsetting¹

¹ Den markerte sysselsettingsveksten i statlig forvaltning i 2002 skyldes at staten overtok de fylkeskommunale sykehusene.

Kilde: www.ssb.no/nr

Tre av fire i tjenesteytende sektor

Samlet har sysselsettingen i tertiærnæringene eller de tjenesteytende næringene vokst fra 750 000 på begynnelsen av 1960-tallet til dagens 2 140 000, noe som utgjør 78 prosent av alle sysselsatte i Norge. Tertiærnæringenes dominerende stilling har fristet til mange generaliserende karakteristikk av dagens samfunn, som «det postindustrielle samfunn», «informasjonssamfunnet» og «servicesamfunnet».

Vi kan dele opp tjenesteytende sektor i markedsrettet og ikke-markedsrettet virksomhet. Næringer innenfor markedsrettet virksomhet er for eksempel varehandel, hotell og restaurant og turisme. Ikke-markedsrettet virksomhet er tjenester som staten, fylkeskommuner og kommuner administrerer. Eksempler på dette er sosiale tjenester, helsevesen, undervisning og administrasjon.

Sterk vekst i offentlig forvaltning

Offentlig forvaltning består av kommunal, fylkeskommunal og statlig forvaltning. I tillegg til generell administrasjon omfatter den oppgaver tillagt det offentlige, som skoler og helse- og omsorgstjenester. Antall ansatte i offentlig forvaltning økte kraftig fram til begynnelsen av 1990-tallet, og i dag arbeider nesten 839 000 personer i denne sektoren, sammenliknet med bare 278 000 i 1970. Og forvaltningens andel av den totale sysselsettingen i Norge har økt fra 17 til 30 prosent. Nærmere to tredjedeler av offentlig ansatte arbeider i kommuneforvaltningen.

Mer helsetjenester, handel og undervisning

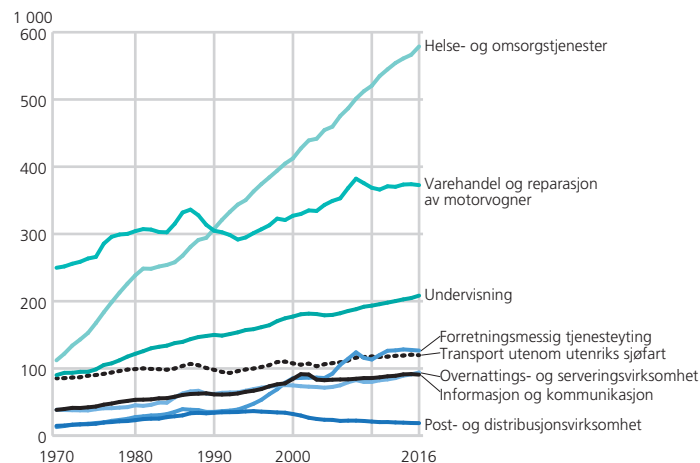
Med 579 000 sysselsatte i 2016 er helse- og omsorgssektoren den dominerende næringen blant tertiærnæringene. I 1960 var det kun 64 000 som jobbet

med helse- og omsorgstjenester. Sett i forhold til den totale andelen sysselsatte i Norge jobber nå mer enn én av fem med helse- og omsorgsrelatert tjenesteyting.

Varehandel er en annen stor næring som har opplevd sterk vekst. Antall sysselsatte har økt med nesten 50 prosent i perioden fra 1970 til i dag, fra 250 000 til 373 000. Omsetningen i næringen har også økt, og mest penger bruker vi i dagligvarebutikkene, som sto for 36 prosent av den totale omsetningen i detaljhandelen i 2016.

Også undervisningssektoren har vokst kraftig fra 1970-tallet. Fra å sysselsette 90 000 i 1970 er tallet nå 208 000.

Sysselsatte i utvalgte næringer

Kilde: www.ssb.no/nr

Små næringer i vekst

De sysselsetter ikke et stort antall mennesker, men i noen næringer har veksten i sysselsetting vært markant de siste 40 årene. Et eksempel er næringen forretningsmessig tjenesteyting, som blant annet omfatter arbeidskrafttjenester, reisebyrå- og reisearrangørvirksomhet og vaktjenester. I denne næringen har sysselsettingen nesten blitt doblet fra 1970 til 2016. Antall sysselsatte har gått fra 12 800 til 126 600 i denne perioden.

«Eg ve te Bergen» sang Knutsen og Ludvigsen en gang, og det kan se ut som om det er nettopp der og andre steder i Norge norske og utenlandske turister vil feriere nå. 2016 var et rekordår for hotellbransjen med 22,6 millioner overnattinger ved norske hoteller, mot 5,5 millioner i 1970. Og selv om næringen fortsatt ikke sysselsetter så veldig mange, har aldri før så mange jobbet innenfor overnattings- og serveringsvirksomhet: Antall sysselsatte økte fra 38 600 til 94 000 i perioden 1970 til 2016. Av utenlandske turister var det flest svensker som overnattet på hotell i Norge i 2016, deretter kommer tyskere og briter. Kinesere er den gruppen som har økt mest de siste årene.

Fra brev til e-post

Men noen tjenesteytende næringer har også hatt en sysselsettingsnedgang. Post- og distribusjonsvirksomhet har de siste 20 årene mistet over halvparten av de sysselsatte. Dette har selvfølgelig sammenheng med framveksten av IKT-sektoren og bruken av ny teknologi, både i næringslivet og i husholdningene. 83 prosent av befolkningen mellom 16 og 79 år hadde en eller annen form for kontakt med offentlige myndigheter over internett i 2016. Stadig flere handler på nett, og kjøp av reiser og innkvartering er mest populært. I 2016 brukte 54 prosent i aldersgruppen 16-79 år internett til dette.

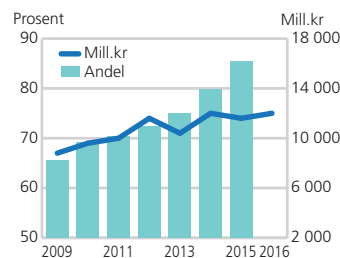
Det arbeider i dag rundt 91 000 personer innenfor informasjon og kommunikasjon, mens tallet var under 40 000 i 1970. Det har altså i denne perioden blitt over dobbelt så mange som arbeider med forlagsvirksomhet, radio og TV, telekommunikasjon og andre tjenester innenfor informasjonsteknologi. Dette er en vekst som er omtrent som gjennomsnittet for tjenesteytende næringer.

Hotellovernattinger, etter nasjonalitet. 2016

Land	Antall
I alt	22 623 150
Norge	15 996 182
Utlandet i alt	6 626 968
Sverige	804 784
Tyskland	731 498
Storbritannia	652 938
Danmark	483 750
USA	461 691
Kina	372 556
Nederland	280 026
Frankrike	266 130
Spania	257 649
Italia	185 255

Kilde: www.ssb.no/overnatting

Andel av nordmenn (16-79 år) som er netthandlere, og omsetningen til nettbutikker i detaljhandel (millioner kroner) siden 2009

Kilde: www.ssb.no/ikthus og www.ssb.no/vroms

Kilde: IEA (International Energy Agency).

Statistisk sentralbyrå

Energiforbruk som gjennomsnittet

Siden 1990 har det totale energiforbruket innenlands økt med 20 prosent – fra 200 til nær 240 TWh i 2015. Det er spesielt bruken av fossile drivstoff til transport som har økt kraftig i denne perioden, men også bruken av elektrisitet, gass, fjernvarme og biobrensel har gått opp. Bruken av oljeprodukter har gått ned, og det totale energiforbruket har også gått noe ned siden 2010. Målt per innbygger ligger Norge litt over gjennomsnittet i energibruk blant vestlige land, men lavere enn blant andre Island og USA.

Det brukes stadig mer fornybar energi i Norge. EUs fornybardirektiv trådte i kraft i Norge i 2009 og innebærer at andelen fornybar energi i det totale energiforbruket minimum skal være 67,5 prosent. I 2014 lå Norge 2 prosentpoeng over denne målsetningen.

Små endringer i utslipp til luft ...

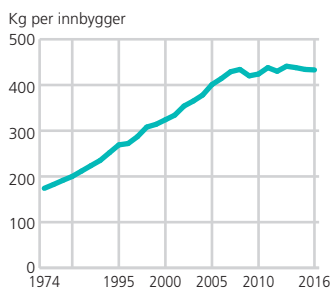
Utslippene av klimagasser nådde en topp i 2007, og var da 10 prosent høyere enn utslippene i 1990 (basisåret for Kyoto-protokollen). Det var særlig økt produksjon av olje og gass og økt veitrafikk som bidro til veksten.

Etter 2007 har utslippene sunket med nesten 6 prosent. Den største reduksjonen har funnet sted i industrien, som ikke lenger er den største utslippskilden. Reduksjonen skyldes både teknologiforbedringer, bedriftsnedleggelser og mindre bruk av olje. Siden 2007 har olje- og gassvirksomheten stått for de største utslippene. Også her falt utslippene noe etter 2007, men de siste årene har de igjen gått opp.

... men mer avfall

Økonomisk vekst og velstand fører også til store mengder avfall. I 2014 produserte vi i alt 11,9 millioner tonn avfall, det vil si over 2 tonn per innbygger. Siden 2000 er økningen på nesten 4 millioner tonn. Økningen i avfallsmengden har de siste årene vært større enn veksten i BNP.

Husholdningsavfall

Kilde: www.ssb.no/avfkommm

22 prosent av avfallet kommer fra industrien, mens de øvrige næringene til sammen produserer nesten 60 prosent. Det resterende er husholdningsavfall. Det er bygge- og anleggsnæringen som har hatt den største prosentvise veksten på 2000-tallet, mens økningen i husholdningsavfallet har flatet ut de siste årene. I 2016 produserte hver innbygger i gjennomsnitt 433 kg husholdningsavfall. 38 prosent av husholdningsavfallet ble sortert ut for materialgjenvinning eller biologisk behandling.

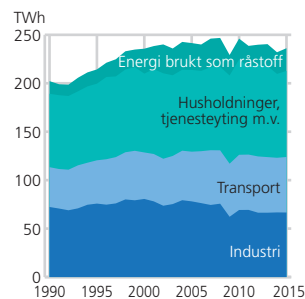
Energiforbruk per innbygger i noen land. toe¹. 2015

Island	17,5
Canada	7,6
USA	6,8
Finland	5,9
Norge	5,8
Sverige	5,1
Nederland	4,2
Frankrike	3,7
Danmark	2,8
Polen	2,5

¹ Tonn oljeekvivalent.

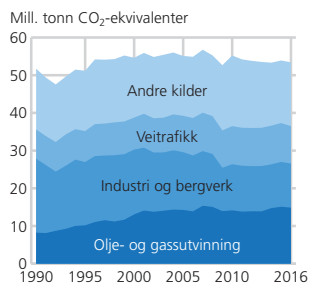
Kilde: IEA (International Energy Agency).

Totalt innenlands energiforbruk etter brukergruppe

Kilde: www.ssb.no/energibalanse

Utslipp av klimagasser¹

¹ Omfatter ikke utenriks sjø- og luftfart.

Kilde: www.ssb.no/klimagassn

Dette er Statistisk sentralbyrå

SSB har hovedansvaret for å utarbeide og spre offisiell statistikk om det norske samfunnet. Offisiell statistikk er hele nasjonens felles faktagrunnlag og viktig for et levende demokrati. Statistikken er avgjørende for god planlegging, evaluering, debatt og forskning.

Statistisk sentralbyrå er underlagt Finansdepartementet og forholder seg til statistikkloven, men er faglig sett en uavhengig organisasjon. Dette innebærer at vi selv bestemmer hva som skal publiseres, og når og hvordan dette skal skje.

Hvor henter vi dataene fra?

Det meste av SSBs statistikk utarbeides med utgangspunkt i data fra administrative registre og spørreundersøkelser. Stadig mer informasjon hentes direkte fra datasystemene til næringsliv og kommuner. Hvis dataene ikke finnes i et administrativt register, kan informasjonen samles ved elektronisk rapportering. I tillegg gjennomføres intervju, enten via telefon eller ved å oppsøke folk hjemme. Alle som på den ene eller andre måten rapporterer til SSB, hjelper oss med å lage statistikk av høy kvalitet. Statistikk som igjen er grunnlaget for beslutninger, debatt og forskning.

Ssb.no

Dette er Norge gir enkelte smakebiter på Statistisk sentralbyrås statistikk. På www.ssb.no finner du aktuell og oppdatert statistikk og analyser om alle temaene som er behandlet i dette heftet.

Ny statistikk publiseres hver dag på ssb.no.

Spørsmål om statistikk?

SSBs informasjonstjeneste svarer på spørsmål om statistikk og hjelper deg til å finne fram på ssb.no. Ved behov hjelper vi deg å finne riktig fagperson, og vi svarer også på spørsmål om europeisk statistikk.

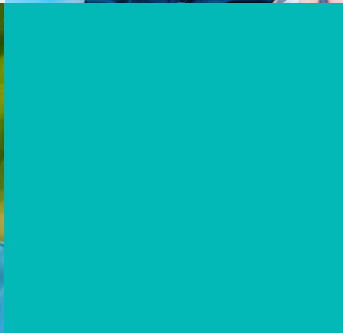
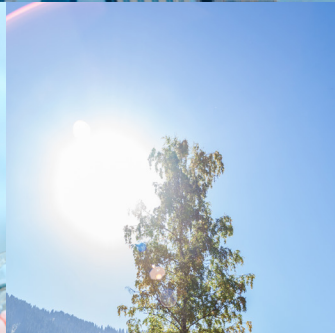
www.ssb.no/omssb/kontakt-oss

E-post: informasjon@ssb.no

Telefon: 21 09 46 42

Dette er Norge er gratis og kan bestilles på e-post: salg-abonnement@ssb.no
En PDF-versjon av publikasjonen finnes her: www.ssb.no/norge

Publikasjonen er utarbeidet av Kommunikasjonsavdelingen, Statistisk sentralbyrå. Utgaven er oppdatert og redigert av en redaksjon ledet av Ingrid Modig.

© Statistisk sentralbyrå 2017

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

ISBN 978-82-537-9578-2 (trykt)
ISBN 978-82-537-9579-9 (elektronisk)
ISSN 2464-1693 (trykt)
ISSN 2464-1715 (elektronisk)